

Srečanje
mladinskih
pisateljev
Murska
Sobota
14. 9. – 16. 9. 2023
www.okobesede.org

Okobesede

Okobesede

28. srečanje slovenskih
mladinskih pisateljev
(14.9. – 16.9.2023)
Festivalska knjižica

Pripravili

Dragica Haramija, Franci Just, Vesna Radovanovič, Nataša Konc Lorenzutti, Maša Ogrizek, Aksinja Kermauner, Barbara Hanuš, Barbara Gregorič Gorenc, Slavko Pregl, Sebastijan Pregelj, Barbara Zorman, Milena Mileva Blažič, Vladka Tucovič Sturman, Darka Erdelji, Lela B. Njatin, Franc Horvat, Marjan Šiftar, Janko Durič

Uredila

Dragica Haramija

Oblikovanje

JAC, sitotisk in grafično oblikovanje

Izdalo in založilo Društvo za humanistična vprašanja ARGO

Murska Sobota, 2023

Cena: brezplačni izvod

Povezava

<https://www.okobesede.org/oko-besede-2023>

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Univerzitetna knjižnica Maribor

821.163.6.09-93(082)

SREČANJE slovenskih mladinskih pisateljev (28 ; 2023 ; Murska Sobota)

Okobesede 2023 [Elektronski vir] : [festivalska knjižica] / 28. srečanje slovenskih mladinskih pisateljev, Murska Sobota, 14.- 16. 9. 2023 ; [pripravili Dragica Haramija ... [et al.] ; uredila Dragica Haramija]. - Murska Sobota : Društvo za humanistična vprašanja ARGO, 2023

Način dostopa (URL): <https://www.okobesede.org/oko-besede-2023>

ISBN 978-961-96051-1-0

1. Gl. stv. nasl.

COBISS.SI-ID 162443267

Četrtek, 14. 9. 2023

15:30–17:00

Mlade oči: literarna in kritiška delavnica za študente in dijake, Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota, vodita Vesna Radovanovič in Cvetka Bevc

17:30–18:30

Literarna mesta: literarni večer s Huiqin Wang (pogovor vodi Dragica Haramija), ogled animiranega filma Alma in odprtje razstave avtoričinih del; odprtje razstave Večerničina literarna bera (Vesna Radovanovič), Pokrajinska in študijska knjižnica MJurska Sobota (odprto za javnost)

20:00–21:00

Literarna mesta: literarni večer s Tonetom Partljičem, pogovor vodi Darka Tancer-Kajnih, MIKK (odprto za javnost)

10:00–18:00

Knjižna tržnica na Trgu kulture

Petek, 15. 9. 2023

10:00–12:00

Nastopi pisateljev po osnovnih in srednjih šolah ter vrtcih: Vrtec Murska Sobota, Vrtec Beltinci, Vrtec Tišina, OŠ I, OŠ II in POŠ Krog, OŠ III, OŠ IV, OŠ Bakovci in POŠ Dokležovje, OŠ Beltinci, OŠ Puconci, OŠ Miška Kranjca Velika Polana, OŠ Tišina in POŠ Gederovci, Dvojezična OŠ Jožefa Košiča Gornji Senik, Madžarska, Gimnazija Murska Sobota, Srednja poklicna in tehniška šola Murska Sobota, Srednja ekonomska šola in gimnazija Murska Sobota, Srednja biotehniška šola Rakičan, Gimnazija Ljutomer, VDC Murska Sobota

13:30–14:45

Okrogla miza o knjižnih sejmih v Frankfurtu in Bologni (vodi Dragica Haramija, predstavlja Tjaša Urankar) ter predstavitev dela Sekcije za otroško in mladinsko književnost pri DSP (predstavlja Nataša Konc Lorenzutti), Hotel Zvezda

15:00–18:30

Simpozij: Biografski in avtobiografski elementi v slovenski mladinski književnosti, vodi Darka Tancer-Kajnih, referenti: dr. Barbara Zorman, dr. Milena Mileva Blažič, Vladka Tucovič Sturman, Sebastijan Pregelj, Slavko Pregl, Darka Erdelji, Lela Angela Mršek Bajda, Hotel Zvezda (odprto za javnost)

19:00–20:00

Podelitev večernice, v kulturnem programu nastopa Ditka, Gledališče Park (vodi Norma Bale, odprto za javnost)

Sobota, 16. 9. 2023

9:00–17:00

Panonske pisateljske poti: Recital Kajuhove poezije (Norma Bale, Simona Cizar, Dragica Haramija, Vesna Radovanovič, Darka Tancer-Kajnih); predstavitev avtorjev po Panonski pisateljski poti in pesniške zbirke Ernesta Ružiča - Odhajanja (predstavlja Franci Just), Petanjci, Vrt spominov in tovarištva (odprto za javnost)

9:30–10:30

Literarna mesta, vodi Norma Bale, nastopajo Barbara Gregorič Gorenc, Barbara Hanuš, Aksinja Kermauner, Maša Ogrizek in Huiqin Wang, OŠ Tišina

10:30–11:30

Literarne matineje po VIO, nastopajo Anja Štefan, Majda Koren in Mateja Gomboc, OŠ Tišina

Vsebina

O (avto)biografijah	5
O Svilni poti Huiqin Wang	6
Dragica Haramija: Slikanice Huiqin Wang	6
Hiuqin Wang: Svilna pot od Marca Pola do Hallersteina	7
Literarno mesto Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota	10
Avtobiografski drobcji v delih Toneta Partljiča	11
Dragica Haramija: Mladinska dela Toneta Partljiča	11
Literarno mesto Mladinski informativni in kulturni klub (MIKK)	15
Mala antologija otroške in mladinske (avto)biografije	16
Barbara Gregorič Gorenc	16
Barbara Hanuš	18
Aksinja Kermauner	19
Maša Ogrizek	20
Večernica	21
Nominirana dela 2023	22
Predstavitev nominiranih del 2023 (po abecednem redu)	22
Razstava Večerničina literarna bera	25
Simpozij	26
Simpozij 2023	29
Barbara Zorman: Avtobiografski opisi otroštva slovenskih pisateljic	29
Milena Mileva Blažič: »Avtobiografski pakt« in slovenska večnaslovniška književnost	30
Lela Angela Mršek Bajda:	
Enotnost literarne zavesti ob pripovedki Smer srca	30
Sebastijan Pregelj: Razmerje med dokumentarnostjo in fikcijo v delu Coprnica pod gradom	31
Slavko Pregl: Priročnik za klatenje po moji literaturi ali skrita avtobiografija v petdesetih knjigah	32
Vladka Tucovič Sturman: Književni prostor in čas v otroški in mladinski avtobiografski književnosti Marjana Tomšiča	32
Darka Erdelji: Alma, popotne skice gospodične A	33
Literarne matineje	34
Mlade oči	35
Okrogla miza o knjižnih sejnih v Frankfurtu in Bologni	36
Nataša Konc Lorenzutti, predsednica Sekcije za otroško in mladinsko književnost pri DSP: <i>Čebelica</i> , <i>Čitalnica</i> in <i>Bodi radoveden</i>	36
Panonske pisateljske poti	38
Franci Just: Panonska pisateljska pot na Očesu besede 2023	38
Občina gostiteljica	45
Nagovor župana Občine Tišina	45
Vrta spominov in tovarištva	45
OŠ Tišina	48
Nagovor ravnatelja OŠ Tišina	49
Oko besede in Nacionalni mesec skupnega branja	50
Organizatorji Očesa besede	51
Podporniki in partnerji Očesa besede 2023	52

O (avto)biografijah

Letošnje Oko besede se ukvarja z (avto)biografskimi elementi v otroški in mladinski književnosti, zato ne preseneča, da smo kot naslovni plakat, ki nas ves čas srečanja spremlja, izbrali podobo Alme Karlin, pisateljice, popotnice, poliglotke in kar je še takšnih presežnikov. Tudi njen pisalni stroj, erika, je bil z njo na poti, zato je na plakatu in na nekaterih mestih v programski knjižici uporabljena tipografija Specimen, to je pisava stroja.

Biografije so pomembne zato, ker skozi tovrstno berivo spoznavamo ljudi, ki so v preteklosti dosegli kaj izjemnega, pa zanje sploh ne bi vedeli, če ne bi bilo pisnih virov. Avtobiografije pričajo o času, v katerem nastajajo, biografije so lahko od tega časa odmaknjene, a brskajo po njem in ga natančno raziskujejo in popisujejo. Pri pisateljskih doživljajih se zdi, da se dogodki skrivajo v zgodbe, te pa v bralcih zbujejo različna občutja: veselja in žalosti, stiske in dobrodušnost. Kadar je (avto)biografija povezana z zgodovinskimi dejstvi, potuje bralec v času. Kadar je povezana s potopisi, potuje bralec skozi raznolike pokrajine, bere o živalih, rastlinah, morjih, gorstvih, različnih načinih življenja ljudi. Kadar je povezana s spomini, lahko bralca nagovarja z nostalgijo nekih minulih časov in drugačnega življenja, ali pa s krutim spoznanjem, da je človek človeku res najhujši sovražnik. Drobcji (avto)biografskih dogodkov odsevajo tudi skozi pravljicne in mitične svetove, ki izrabljajo realne prostore, ljudi in njihove bivanjske razmere za prikaz *pravljicnega*, to je boljšega in bolj pravičnega življenja. In ne nazadnje (avto)biografije odvrčajo bralce od samovšečnosti in napuha, ker predstavljajo izjemne ljudi, ti pa nas napeljujejo k razmisleku o lastnih dejanjih.

Programska knjižica Očesa besede vsako leto beleži (avto)biografske elemente slovenske otroške in mladinske pisateljske pokrajine:

- že 28. leto v Murski Soboti, srečanje je bilo rojeno leta 1996,
- podeljena bo že 27. večernica, nagrada se podeljuje od leta 1997,
- že blizu 200 referatov na simpozijih,
- že okrog 33.000 učencev in dijakov, ki jih obiskujejo pisatelji na šolah in drugih institucijah,
- če seštejemo vse prisotne učence in dijake ter druge obiskovalce, ki se udeležijo prireditev, odprtih za javnost, in z neposrednimi prenosi prek spletne strani, je Oko besede razveselilo že blizu 50.000 obiskovalcev.

Biografije in avtobiografije so pomembne zato, da se kot bralci zavedamo cikličnosti življenj in da znamo ceniti preteklost, ki jo tovrstna književnost razkriva. Biografije in avtobiografije so duhovna dediščina kulture. Oko besede je kulturna dediščina otroške in mladinske književnosti.

dr. Dragica Haramija, programska vodja festivala

O Svilni poti Huiqin Wang

Dragica Haramija: Slikanice Huiqin Wang

Huiqin Wang (1955) je docentka, ki na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani predava kitajsko kaligrafijo. Je uveljavljena kitajsko-slovenska umetnica, ki živi od leta 1983 v Sloveniji. Akademska slikarka, kaligrafska in ilustratorka v svojo umetnost vnaša načela tradicionalnega kitajskega slikarstva in kaligrafije, hkrati pa jo navdušuje evropsko slikarstvo. Predavateljica in umetnica medkulturnost živi, zato ne čudi, da si jo je izbrala za temo trilogije svojih avtorskih slikanic, ki pomenijo most med evropsko in kitajsko kulturo, med preteklim in sodobnim, med znanim in neznanim. Leta 1993 je prejela Levstikovo nagrado za ilustracije v knjigi *Brokatna podoba: pravljice kitajskih manjšin*, leta 2014 je za delo *Ferdinand Avguštin Hallerstein: Slovenec v Prepovedanem mestu* (2014) prejela Nagrado Kristine Brenkove za izvirno slovensko slikanico, leta 2015 pa za isto delo še priznanje zlata hruška za izvirno slovensko mladinsko poučno knjigo. Leta 2020 sta bila z Milanom Deklevo nominirana za nagrado Kristine Brenkove za najlepšo izvirno slikanico z delom *Mala Alma na veliki poti*. O ilustracijah v nagrajeni slikanici (velja pa tudi za druge avtorske slikanice) in o ilustratorki je Judita Krivec Dragan (2014, brez paginacije) zapisala: »Slikovite celostranske podobe, kjer se ne srečujejo samo temeljni principi tradicionalnega kitajskega slikarstva in sodobni pristopi, ki koreninijo tudi v njenem (avtoričinem, o. p.) šolanju v Ljubljani, razkrivajo pravo enciklopedijo nekega prostora in časa [...].«

Alma

Vir: Vezni list iz slikanice Milana Dekleve *Mala Alma na veliki poti*, ilustrirala Huiqin Wang, 2020

Slikanica Milana Dekleve in Huiqin Wang *Mala Alma na veliki poti* (2020) je poklon pisateljici in popotnici Almi Karlin, ki je bila ena od pionirk odkrivanja dežel, kultur, raznolikosti pokrajin in ljudi.

V intervjuju za revijo *Ona*, je Huiqin Wang dejala:

Danes svet še bolj potrebuje medsebojno poznavanje in razumevanje različnih kultur, zato je Alma Karlin resnično pomembna. Med njo in mano od takrat obstaja duhovna povezava, čutim jo tako v osebnem smislu usode razseljene ženske kot tudi v najinem delovanju za širše medkulturno povezovanje.

Prav ilustracije dajejo slikanici posebno vrednost, saj je to oblika knjige, ki ne prenese dolgih opisov književnih prostorov, na ilustracijah pa je vidno prehajanje iz evropskega dela sveta v Azijo tudi z drugačnim načinom slikanja.

Po slikanici in skupaj z drugimi, neobjavljenimi slikami in risbami, je avtorica z režiserjem Andrejem Kamnikom ustvarila tudi animirani film *Alma*, neuklonljiva ženska, o katerem je zapisal Iztok Premrov (iz kataloga razstave v Galeriji Lek: *Alma spet potuje*, 2023)

Nastale gibljive podobe so že v osnovi dobile izrazito dinamičen značaj, ki je izviral iz naslikanih predlog z likom glavne junakinje. Huiqin Wang jih je kot vselej zasnovala s svojo zanesljivo slikarsko maniro. Opazno je, da se je slikarka poistovetila z življenjskimi izkušnjami Alme Karlin, in tako ustvarila eno svojih najbolj osebno zaznamovanih likovnih del oziroma projektov. Tisto, kar je bilo v njeni umetnosti vselej deležno največje pozornosti in spoštovanja, je tudi v teh gibljivih podobah poudarjeno: slikovita narava in dinamično zasnovani človeški lik. Celoto prizorov in posameznih motivnih prvin, ki se pretakajo iz ene gibljive slike v drugo, obdaja svojevrstna magična atmosfera. Ponujata jo nežna artikulacija upodobljenih človeških likov in oblik iz naravnih okolij, v prepletu z liričnim razpoloženjem, čemur sledi prepričljiv nagovor posameznega filmskega kadra. Učinkovita celota je uresničena z zanesljivimi, ritmov polnimi potezami slikarkinega »kaligrafskega« čopiča, ki ostajajo med poglavitnimi likovno izraznimi elementi njenih doživetih vizualnih pripovedi.

Huiqin Wang: Svilna pot od Marca Pola do Hallersteina¹

Ob praznovanju 300-letnice rojstva Avgušтина Hallersteina, 27. avgusta 2003 v Mengšu, sem spoznala, da le maloštevilni Slovenci vedo, da je v grobu, ki se nahaja na območju partijske šole v Pekingju, na enem od nagrobnikov jezuitskega pokopališča, ki nosi napis Liu Songling, pokopan slovenski misijonar in astronom Avguštin Hallerstein. Spoznala sem tudi, da ni niti v Slovenskem narodnem muzeju niti v etnografskem muzeju nobene slike tega pomembnega slovenskega misijonarja. Tudi na Kitajskem, kjer je preživel večino življenja, niti na Dunaju, v Lizboni ali Makau, kjer se je mudil dlje časa, nisem mogla najti nobene njegove slike. Mož, ki ga je zgodovina na Kitajskem in v Evropi za dolgo pozabila, je posvetil svoje življenje misijonarstvu, znanosti in prenašanju evropskih znanj na Kitajsko ter hkrati Evropi posredoval znanja o Kitajski in tako pripomogel k boljšemu poznavanju med Evropo in Kitajsko. Njegova zgodba me je ganila in navdihnila, da sem se lotila proučevati starodavno Svilno pot.

¹ Poglavlje o Svilni poti je Huiqin Wang objavila v reviji *Otrok in knjiga: revija za vprašanja mladinske književnosti, književne vzgoje in s knjigo povezanih medijev*. 2018, letn. 45, št. 102, str. 80-83. Z dovoljenjem revije in urednice dr. Andreje Erdlen prispevek ponovno objavljamo.

Vir: Huiqin Wang, 2023, fotografija je last Društva slovenskih pisateljev, fotograf Primož Korošec

Svilna pot

Na notranji strani knjige *Jaz, Marko Polo*, je z roko narisana zemljevid, kjer se vije kopenska trgovska pot, po kateri je pred dva tisoč leti pričela na Zahod potovati svila in ki s presledki vse do današnjih dni povezuje Evropo in Azijo. Iz stare prestolnice Xi'an na Kitajskem vodi prek puščave Takla Makan, pogorja Pamir in perzijskih gora ter preko srednjeazijskih step vse do Sredozemskega morja in Benetk. Po njej so potovale karavane trgovcev z začimbami, svilo in dragimi kamni, vendar to niso bila le eksotična trgovska potovanja, ampak tudi povezava, po kateri je potekala izmenjava idej, znanj in kulture.

Zakaj sem želela napisati in ilustrirati knjigo *Jaz, Marco Polo*

V Šanghaju sem v mestnem arhivu maja 2008 imela multimedijško razstavo o Hallersteinu z naslovom *Preko časa in prostora*. Takrat me je novinar televizije vprašal kdo je Liu Songling in kdo Hallerstein. Odgovorila sem, da je on slovenski Marko Polo. Marko Polo je po vsem svetu znani popotnik in trgovec, ki ga tudi na Kitajskem vsi poznajo in priznavajo. V 13. stoletju je po štiriletnem potovanju prispel na Kitajsko, kjer je živel 17 let. Vse, kar je videl in slišal, je zapisal v svojem potopisu, v katerem na primer opisuje, da je v Pekingu urad za tiskanje denarja, kjer najprej iz murvinih listov izdelajo papir, ki ga nato potiskajo, da nastane papirni denar, ki ni v obtoku le na Kitajskem, temveč ga pogosto uporabljajo tudi za plačevanje v zunanji trgovini. Kot vemo, so tedaj v Evropi uporabljali izključno kovinski denar. Opisuje tudi kamniti most v bližini Pekinga, ki ga krasi več sto kamnitih levov. Dejansko levi na Kitajskem niso živeli in so jih za potrebe cesarskega lova pripeljali po Svilni poti, kot simbol moči pa so jih radi upodabljali kiparji. Marko Polo je bil prvi, ki je opisal kopensko Svilno pot in s svojimi potopisi Evropejce seznanil s Kitajsko ter

porušil vse dotedanje predstave o Vzhodu. Potem ko se je vrnil po morski Svilni poti, je z objavo svojih potopisov zbudil zanimanje Evropejcev za potovanja na Vzhod. Tudi Kolumb je s pomočjo njegovih potopisov hotel najti novo pot na Kitajsko in v Indijo in pri tem odkril Novi svet. Marko Polo je bil zelo pomemben za srednjeveške geografe in zgodovinarje, kot je tudi za sodobne proučevalce Azije in njenih povezav z Zahodom, zato je gotovo legendaren in eden najpomembnejših popotnikov vseh časov. Čeprav so njegovo zgodbo že mnogi opisovali, je bil to za mene vseeno velik izziv. Uporabila sem dvojno strukturo zgodbe, tako da ena nit pripoveduje njegovo osebno zgodbo, druga pa opisuje Svilno pot. To je razlog, da sem njegovo zgodbo uvrstila v trilogijo o Svilni poti.

Zakaj izdati knjigo Giuseppe Castiglione

Giuseppe Castiglione je bil dvorni slikar treh cesarjev mandžurske dinastije, ki je na Kitajskem preživel več kot pol stoletja, in sicer od 1715 do 1766. Na Kitajsko je prenesel evropsko slikarstvo, oljno slikarstvo, grafiko in princip perspektive. Na Kitajskem se je učil kitajskega slikarstva in ustanovil novo slikarsko šolo, kjer je vzgojil številne umetnike, večče tako kitajskega kot evropskega načina slikanja. Bil je pionir kulturne in umetniške izmenjave med Vzhodom in Zahodom in je postal pomemben del kitajske in svetovne umetnostne zgodovine. Njegova dela danes hranijo v muzeju cesarske palače v Pekingu in v Taipeiju, v Metropolitanskem muzeju v New Yorku ter v številnih galerijah v Franciji in Italiji. Vredno je poudariti, da sta Castiglione in Hallersteinom 30 let skupaj živela v Pekingu, kjer sta imela visok položaj cesarskih uradnikov. Hallerstein ga pogosto omenja v svojih pismih, ko piše, da je bil cesar Qian Long velik ljubitelj umetnosti, ki je skoraj vsak dan obiskoval Castiglionejev studio, saj ga je umetnost bolj zanimala kot znanost. *Castiglione, slikar iz Prepovedanega mesta*, je zato moja druga knjiga v trilogiji o Svilni poti.

Hallerstein je del globalne dediščine Slovenije

Slovenija je mlada država, katere današnje ozemlje je bilo skozi zgodovino priključeno različnim državam (med drugim Avstro-Ogrski monarhiji in pozneje del Jugoslavije), v teh menjavah oblasti pa so kronisti na Hallersteina enostavno pozabili. Da obudimo spomin, povejmo, da je Hallerstein leta 1738 prispel v Peking in zbudil cesarjevo pozornost, ker je izstopal v znanju matematike in astronomije, zato je dobil visok položaj in pomembno službo na dvoru, kjer je bil 28 let predstojnik urada za astronomijo, za svoje zasluge pa je dobil naziv mandarina tretje stopnje. Dal je velik prispevek k posodabljanju kitajske astronomije, ki ji je posvetil večji del svojega življenja. V Pekingu je zasnoval znameniti astronomski opazovalnik – Obročasto kroglo, ki predstavljala sintezo tedanje evropske znanosti in tradicionalne kitajske astronomije in je zato poseben unikum, ki je še danes ena glavnih znamenitosti na 600 let starem pekinškem observatoriju.

Če se ozrem nazaj na izdajanje treh knjig, sem se lotila slikanice o Hallersteinu brez kakršnegakoli naročila založbe, povsem na lastno pobudo, iz občudovanja do tega velikega človeka. Od leta 2003, ko sem prvič zvedela zanj, do leta 2014, ko je pri Mladinski knjigi izšla moja prva knjiga: Hallerstein, Slovenec v Prepovedanem mestu, me je motivirala predvsem nesebična želja, da bi preko mojih slikanic čim več ljudi spoznalo, kdo je bil Hallerstein in bi v njegovih dosežkih bralci iskali lasten navdih. Ta moja prva avtorska slikanica je naletela na nepričakovano dober odziv strokovnjakov in bralcev in sem zanj prejela Nagrado Kristine Brenkove za izvirno slovensko slikanico ter knjižnično nagrado zlata hruška, kar me je prepričalo, da trud ni bil zaman.

Srečanje dveh kultur nas vedno lahko notranje obogati in nam razširi obzorja. Svilna pot je bila dve tisočletji ključna povezava med Evropo in Azijo in je nedvomno najzgodnejša oblika globalizacije. Ko srečamo novo kulturo, to ne samo obogati naša znanja, temveč tudi razširi naše obzorje. Če začnemo spoznavati kulturo drugega naroda ter spoštovati različne kulture in narode, lahko zmanjšamo nevarnost sporov in vojn.

Trilogija slikanic predstavlja zgodbe treh zgodnjih popotnikov po Svilni poti, ki imajo vsi nekatere skupne značilnosti. V tujih deželah so bili tujci, migranti, ki so morali premagati dolge razdalje napornih poti ter različnih jezikovnih in kulturnih ovir, a se niso ustrašili nevarnosti in so s svojimi nogami stopili na tuja ozemlja, kjer so ustvarili bleščeče dosežke. To vse so za nas pozitivno navdihujoče zgodbe, ki so me posebno ganile. V Sloveniji živim in ustvarjam že 35 let in v tem času sem spoznala evropsko kulturo, se naučila slovenski jezik ter se srečala z različnimi kulturami. Čeprav bom za prebivalce zahodnega sveta vedno vzhodnjakinja s črnimi lasmi in drugačnim tenom kože, sem se vendar z dolgotrajnim prizadevanjem postopoma vključila v slovensko družbo. Z brskanje po Hallersteinovi zgodbi sem hkrati iskala tudi lastno identiteto. Tako je moje več kot desetletno proučevanje in iskanje zgodovinskih virov privedlo do izdaje teh treh knjig, zato upam da bodo moje slikanice tudi otrokom vzbudile podobna občutja in jim predočile enako življenjsko izkušnjo.

Literarno mesto Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota

Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota je osrednja območna knjižnica za Mestno občino Murska Sobota in za občine:

- Beltinci
- Cankova
- Gornji Petrovci
- Grad
- Hodoš
- Kuzma
- Moravske Toplice
- Puconci
- Rogašovci
- Šalovci
- Tišina

ter domoznanska knjižnica za Prekmurje, Prlekijo in Porabje. Razvila se je iz društvenih knjižnic pred drugo svetovno vojno in iz ljudske knjižnice, ki je začela delovati 1946, ter študijske knjižnice (ustanovljena 1955). Ljudska in študijska knjižnica sta se 1973 združili in se poimenovali tako, kot se ime glasi še danes. Knjižnica ima študijski, splošnoizobraževalni in mladinski oddelek. V zadnjih nekaj letih se je uveljavila med uporabniki tudi potujoča knjižnica oz. bibliobus s svojimi izposojevališči v dvanajstih občinah in v Porabju na Madžarskem. Knjižnica zbira slovenske tiske, znanstveno, strokovno in leposlovno literaturo ter drugo gradivo o regiji, posebej starejše slovenske pomurske tiske in literaturo v madžarskem jeziku. Skrbi za reden dotok slovenske literature v Slovensko Porabje na Madžarskem in izmenjuje znanstveno literaturo z madžarskimi in avstrijskimi knjižnicami. V začetku leta 1991 je bila računalniško opremljena in vključena v računalniško podprt slovenski knjižnični informacijski sistem. Financira jo Mestna občina Murska Sobota skupaj s prej naštetimi dvanajstimi občinami, sredstva za nakup gradiva pa dobiva tudi iz republike.

Avtobiografski drobci v delih Toneta Partljiča

Tone Partljič (1940) pisatelj in dramatik, je po izobrazbi učitelj slovenščine in angleščine. Najprej je bil zaposlen kot učitelj, nato je bil dolga leta zaposlen v različnih gledališčih, kot dramaturg v SNG Maribor, nato kot umetniški vodja v MGL in SNG Drama Ljubljana; bil je tudi poslanec Državnega zbora RS. Leta 2016 je prejel Prešernovo nagrado za življenjsko delo.

Avtor je prepoznaven po svojih satiričnih delih, izmed katerih – zlasti zaradi filma – najbolj izstopa *Moj ata, socialistični kulak* (komedija 1983, film 1987). Partljič je Mariborčan, ki je svojemu mestu skozi dela postavil svojevrsten spomenik, zlasti skozi romane *Sebastijan in most* (2014), *Pesnica* (2019), *Veter z vzhoda* (2023) in zbirke kratke proze *Ljudje iz Maribora* (2017).

Vir: Tone Partljič, 2023,
<https://beletrina.si/novice/ton-partljic-v-mariboru>

Dragica Haramija: Mladinska dela Toneta Partljiča²

Tone Partljič (1940) je doslej izdal enajst mladinskih literarnih del, njegovo pisanje za otroke in mladino tvori tri žanrsko homogene skupine: spominsko, avanturistično in biografsko prozo. Za delo *Hotel sem prijeli sonce* (1981) je Partljič leta 1982 prejel tudi Levstikovo nagrado, za biografijo o generalu Maistru, *Deklica in general* (2011), je bil nominiran za desetnico 2014.

Dve zbirki črtic, *Hotel sem prijeli sonce* (1981) in *Slišal sem, kako trava raste* (1990) sodita med avtobiografsko prozo.³ Avtobiografska proza je v mladinski književnosti usmerjena na tematiko iz pisateljevega otroštva, v njej je glavni lik otrok/pisatelj v svojem otroštvu. Obe zbirki sta spominski, pri čemer Partljič na nek način idealizira čas svojega otroštva in vrednote,

²Prispevek je del članka: Haramija, Dragica (2020). Mladinska dela štirih literarnih ustvarjalcev, članov mariborske peterice. *Slavia Centralis*, letnik 13, številka 2, str. 172-186. Dostopno na:

<https://journals.um.si/index.php/slaviacentralis/article/view/971>. Objavljeno z dovoljenjem revije in glavnega in odgovornega urednika red. prof. dr. Marka Jesenška.

ki so takrat veljale, predstavi kot boljše in bolj idealne od tistih, ki so veljale v času nastanka obeh kratkoproznih zbirk, po drugi strani pa so njegovi spomini pogosto humorno obarvani in presegajo moraliziranje. Zaradi časovnega odmika od dogodkov je avtorjeva distanca do gradiva logična, domišljena je s stališča odraslega, vendarle pa Partljičeva pisava natanko izrisuje družbene in družinske odnose njegove mladosti. Partljič se v zgodbah vrača v rojstno Pesnico, še popolnoma ruralno, polno travnikov, njiv, gozdov in bistre vode, edino povezavo z mestom (Mariborom) pa je pomenila železniška proga. Avtor opisuje težko življenje svoje družine, čudenje nad *velikim* svetom, kadar se odpravi iz domače doline, z vlakom, seveda, ter življenjska spoznanja, ki jih otroški pogled na svet pač po svoje 'predela'. Prvoosebne kratke zgodbe imajo natančno določen književni čas in književni prostor, močno pa je poudarjena čustvena plat doživetega dogodka: veselje, žalost, strah, sram in paleta drugih občutkov, ki jih avtor kljub komični perspektivi, zelo natančno izpričuje (npr. revščina je tema črtice *Nakup čevljev*, v kateri gre za opis, kako se družina pripravlja za odhod po nakupih v Maribor, saj je to pomenilo nekajtedenske priprave in pogovore, kaj kdo res potrebuje). V črtici *Črni kruh ob progi* mali Tonček že zraste, Maribor ga zaznamuje za dijaka vozača, saj hodi v nižjo gimnazijo, kamor se iz Pesnice vsak dan vozi z vlakom:

Do nas vozačev so imeli mestni otroci poseben odnos. Jaz sem se kar dobro učil, a jim nisem bil nikdar enak. Biti vozač je pomenilo vstajati zjutraj ob pol šestih in teči na vlak; to je pomenilo biti vedno blaten in premočen, biti lačen in obedovati šele ob štirih popoldne, ko so bili mestni otroci že siti iger ali pa so že napravili naloge. Biti vozač je pomenilo nositi še dolgo v pomlad visoke blatne čevlje, ker je na deželi blato, pomenilo je biti nekje zadaj, na robu, napoti vsem ... biti kmet. (Partljič 2005: 58)

Ta sram, da nikoli ne bo enak, pisatelj poglobi z opisom izleta, ko vrže svoj sendvič z domačim kruhom skozi okno vlaka, ker se sramuje, da nima kupljenega sendviča, šele potem se zave odrekanja (Partljič 2005: 60): »Že prej sem se tiho sramoval, sedaj pa sem bil ves potlačen. Kaj mi morajo res šele drugi pokazati, da je naš kruh zlat? Natanko sem vedel, da doma ne bo mesa za voznika, da bo imel ata ob košnji samo domačo mast, da ne bo kaj ponuditi, če pride kdo na obisk.« Mestoma, predvsem pri izrazitih motivih revščine, kadar izrisuje družbene (zlasti socialne) razmere, postane zgodba trpka ali celo grenka. Gotovo je v prvi zbirki najbolj pretresljiva črtica *Tetica, jaz sem te zdaj prišla*, ki je pripoved o otroštvu Partljičeve mame, to je do skrajnosti boleč spomin – pravzaprav spomin spomina – na doživljanje krivic, fizičnih kazni, obrobnosti nezakonskega otroka. Petletna Micika mora pasti živino pri kmetu, kjer stanujeta z mamo. Od vedno ve, da je nekako odveč, čeprav še ne razume čisto dobro, zakaj je tako. Ko jo kmet drugič pretepe in je mama ne brani, odide k prijazni ženski, ki je vedno, kadar je zagledala Miciko, rekla, da bi takega prijaznega otroka tudi ona imela: »Ostala je pri njima, dokler ni zrasla in si šla sama služiti kruh. Potem je spoznala manjšega moškega, ki je bil tudi brez staršev, ker so mu še kot otroku umrli, in je tudi živel pri tujih ljudeh. Njima smo se rodili sestra, brat in jaz.« (Partljič 2005: 14)

V avanturistično-socialni povesti *Dupleška mornarica* (1996), ki je podnaslovljena *Mladinska*

³Nekatere motive iz zbirke *Hotel sem prijeli sonce* je Partljič uporabil tudi v drami *Moj ata, socialistični kulak* (1983) in v literarni avtobiografiji *Pesnica* (2019). Medbesedilnost v svojih delih morebiti najbolje razloži avtor sam: »Vse, vsaj pri meni (seveda odzvemam slikanice o »velmožeh« ali obe povesti) je en sam svet, ki sili iz notranjosti v izpoved in se šele potem zave, da je prisoten v mladinski črtici in romanu ali komediji ...« (Partljič 2020: osebna korespondenca z avtorje)

povest z reke Drave, je Partljič orisal razmere v tridesetih letih dvajsetega stoletja. Prigode glavnega protagonista, osirotelega najstnika Frančka Petriča, je strnil v nekaj dni. Socialni del povesti se nanaša na Frančkovo iskanje svojega mesta po mamini smrti, njegovo srečanje s splavarji, z Duplekom, z očetovim bratom (gostilničarjem in županom Rudolfom Petričem), ovdovelo Joštovko in štirinajstletno rdečelaso Barbaro. Avanturistični del Partljičeve pripovedi, kako trije dečki, Franček, Angel Grmek in Lojz Golob, ustanovijo Dupleško mornarico, ukradejo splav, nasedejo pri Sračincu in kljub temu uspešno prodajo les Biškupu, pri katerem služi Barbara, se z neverjetno pripovedno energijo razreši v srečen konec. Povest se navezuje na tradicijo slovenske pustolovske mladinske proze s kolektivom otrok kot pozitivnim moralnim imperativom, ki je poznana že od *Bratovščine Sinjega galeba* (1936) Toneta Seliškarja naprej. Osrednji dogodek je kraja splava, a ima to, sicer izrazito negativno dejanje, ves čas pozitivno konotacijo, saj gre za plemenit cilj poprave krivic (pravično razrešitev dogodkov). Tretjeosebni avktorialni pripovedovalec predstavi zgodbo v hitrem tempu, ki ustreza kratkemu času dogajanja. Partljič v sintetično zasnovano zgodbo vloži folklorno besedilo, in sicer povedko o karakterju treh slovenskih rek, opozoriti pa velja tudi na njegov subtilen opis lika profesorja (to je Anton Ingolič). Zgodba je hkrati opozorilo o pomenu pravičnosti, poštenosti in prijateljstva ter poklon reki Dravi. Slednje zlasti izžareva dialog med profesorjem Antonom in Frančkom, ko sta sama na splavu: »'Kaka lepa tišina je tu na Dravi!' 'Saj. Toda če dobro poslušate, se tudi ta tišina sliši ... Tudi tišina ni čisto tiha ...' 'Kako?' je zategnil profesor. Saj govoriš ko kak filozof ...?' 'Poslušajte, zmeraj se kaj sliši ... Če ne drugo, pa vsaj potuhnjeno pretakanje vode ...'« (Partljič, 1996: 53)

Med daljša prozna besedila sodi tudi delo *Maša in Tjaša* (1999), pripoved, ki je edina v Partljičevem opusu za otroke in mladino postavljena v sodobnost in mestno okolje (Ljubljana), lik Mašinega dedka ima veliko avtobiografskih elementov. Tudi v tem delu odsevajo družbene razmere, saj Tjašin oče, ki je tajnik politične stranke, nasprotuje, da se njegova hči družijo z Mašo, katere dedek je poslanec druge stranke. Deklici zato pobegneta v Pesnico, saj je Maši dedek pripovedoval o svojem rojstnem kraju, ki da ozdravi dušo. Ob hitrem nizanju avanturističnih dogodkov se deklici še isti večer vrneta v Ljubljano, Tjašin oče pa sprevidi svojo zmoto: politika ni stvar otrok in njihovih prijateljstev.

S stališča biografskega tipa zgodovinskega žanra je Partljič posebno pozornost posvetil generalu Rudolfu Maistru, napisal je biografijo, namenjeno najstnikom, z naslovom *General* (2006), nato pa še krajše delo *Deklica in general* (2011), namenjeno otrokom v predbralnem in zgodnjem bralnem obdobju. Partljič je izdal tudi poljudno biografijo o Francetu Prešernu z naslovom *Največji slovenski pesnik in Slovenci* (2013a), nato še slikanico o Prešernu *Škrlatne vile napovedi* (2016). Izdal je še biografiji o Ivanu Cankarju, *O Ivanu in Ani* (2013b) in o Antonu Tomažu Linhartu *Matiček* (2018).

Slikanice o Maistru, Cankarju, Prešernu in Linhartu so izšle v zbirki Znameniti Slovenci, v njej je izbrana oseba predstavljena hkrati na dva načina: na lihih straneh je poljudno-strokovna biografija, na sodih straneh pa literarna zgodba, ki se tematsko navezuje na življenjepisa izbrane osebe. V vseh štirih slikanicah sta grafični podobi življenjepisa in zgodbe različni (drugačna tipografija črk), tako bralec lažje sledi posameznemu delu besedila. V *Deklici in generalu* podaja Partljič precej natančen Maistrov življenjepis, s poudarkom na letu 1918, ko je general

prevzel vojaško oblast v Mariboru, ustanovil Slovensko vojsko ter s svojimi borci ubranil severno mejo. Imel je bogato knjižnico, ki je od leta 1998 v lasti Univerzitetne knjižnice Maribor (leta 2018 je postala kulturni spomenik državnega pomena), na Zavrhu v Slovenskih goricah pa so domačini uredili spominsko sobo, vsako leto pripravijo prireditev v njegov spomin. Rudolf Maister je bil pesnik, ki je desetletni Katrci posvetil ponarodelo pesem Završki fantje (1929), njena resnična zgodba o poznanstvu z generalom je zapisana v literarnem delu slikanice. Partljič je dodal še poglavje, naslovil ga je Za konec, v katerem je izrazil osebno spoštovanje do generala Maistra in njegovih borcev. Druga slikanica, *O Ivanu in Ani*, v biografskem delu slikanice vsebuje podatke o Ivanu Cankarju, v besedilu najdemo tudi odlomek Cankarjevega pisma Ani Lušinovi in odlomek njenega pisma Cankarju ter odlomke pesmi, ki jih je Cankar posvetil Ani. V leposlovnem delu je Partljič zelo čustveno pretresljivo opisal Ivanovo in Anino ljubezen in njuno nikoli izpolnjeno hrepenenje po skupnem življenju. Vse to poveže z mavrico, ki se zdi kot da sega od Ivanovega do Aninega groba in ju povezuje, kakor mavrica, ki povezuje grobova nesojenih ljubimcev v delu, ki ga pisatelj Klemen ravnoprevaja. Tretja slikanica, *Škrlatne vile napoved* (2016) je posvečena življenju in delu Franceta Prešerna. Že na veznih listih je izpostavljena sedma kitica *Zdravljice*, besedila slovenske himne (kar Partljič posebej poudari v življenjepisnem delu slikanice). Nanizana so dejstva iz življenja pesnika, hkrati pa poskuša Partljič ovreči nekatere stereotipe, povezane s Prešernom (npr. pisanje v stanju opitosti, svobodomiselnost). V leposlovnem delu je Partljič napisal pripovedko o treh sojenicah, beli, modri in škrlatni, ki so Prešernu ob rojstvu napovedale usodo: prva o poklicnem uspehu, druga o sreči, tretja o bolečini srca. Vile so se dogovorile, da se ponovno srečajo po njegovi smrti in ugotovijo, katera je pravilno prerokovala. Takoj po smrti ne, pač pa čez mnogo let se bela vila s Triglava in modra izpod slapa sta potrdili tretji, Škrlatici, da je imela prav: »Njegov najpomembnejši del telesa je bilo srce. Njegova učenost in njegove šole so šle v pozabo, ostale pa so njegove pesmi.« (Partljič 2016: 23) Četrta slikanica iz zbirke ima naslov *Matiček* (2018) in je posvečena Antonu Tomažu Linhartu in začetkom slovenskega gledališča. Informativni del zgodbe se dotika nekaterih najpomembnejših točk v Linhartovem življenju (šolanja, dela, zlasti ga Partljič predstavi kot pomembnega spodbujevalca za razvoj knjižnic – iz licejske knjižnice je nastala današnja Narodna in univerzitetna knjižnica), omenja tudi njegovo literarno ustvarjanje. Literarni del zgodbe je povzetek fabule Linhartove komedije, izdane leta 1790, *Matiček se ženi* (na platnici v informativnem besedilu je pojasnjena navezava na Beaumarchaisovo *Figarovo svatbo*, 1784); posebej so izpostavljeni zamenjava baronice in Nežke, Matičkovo razkrinkanje barona Naletela, baronova privolitev v Nežkino in Matičkovo poroko. Na zadnji platnici je zapis o razvoju gledališč na Slovenskem, pri čemer komedija *Županova Micka*, ki so jo premierno uprizorili 29. 12. 1789, pomeni »rojstvo slovenskega gledališča« (Partljič 2018: platnica), saj gre za prvo igro, ki je bila uprizorjena v slovenščini.

Tonetu Partljiču je vsekakor potrebno priznati, da ima izbrušen občutek za socialno pravičnost in dobroto, kar se odraža tudi v njegovi mladinski prozi. Avtor spoštuje tradicijo, ki jo je oživil skozi spomine in biografije, predvsem pa so zanimive podrobnosti (karakterne, situacijske), s katerimi predstavlja predvsem dobro v literarnih likih. Skozi pisanje o pomembnih slovenskih osebnostih (Linhart, Prešeren, Cankar, Maister) pa približuje njihovo življenje in delo tudi mladim bralcem.

⁴Podrobna analiza slikanice je objavljena v prispevku Slikanice o Cankarju in Cankarjeva dela v slikanicah (Haramija in Batič, 2018).

Literarno mesto

Mladinski informativni in kulturni klub (MIKK)

MIKK Murska Sobota je mladinski, informativni in kulturni klub, ki s svojo bogato ponudbo in pestrim dogajanjem v klubskem prireditvenem prostoru poskuša odgovoriti na vse potrebe mlajše populacije mesta, mestne občine, pa tudi širšega okolja. MIKK ponuja mladim številne zanimive dogodke in aktivnosti, različne delavnice, koncerte, razstave, s svojo Dnevno sobo pa predstavlja varen prostor in zbirališče za vse njihove raznovrstne potrebe. Vrata MIKK so odprta tudi za pobude iz prostora, tako klub sodeluje s številnimi pomembnimi festivali in iniciativami v prostoru, med pomembnejšimi so zagotovo Nirrdi Indri, Fronta, Oko besede, HC Breka ipd., v sklopu dejavnosti deluje tudi privlačna manjša kavarnica.

Mala antologija otroške in mladinske (avto)biografije

Letošnje oko besede je namenjeno (avto)biografiji, natančneje biografskim in avtobiografskim elementom v slovenski otroški in mladinski književnosti. V mali antologiji se predstavljajo avtorice, ki bodo nastopile na literarni matineji na Osnovni šoli Tišina. Avtorice niso izbrane naključno: upoštevane so raznolike književne vrste – poezija, realistična (kratka) proza, ki sodi v biografski, spominski ali doživljajski žanr. Nastopajoče bodo osvetlile razmerje med njihovimi resničnimi izkušnjami in avtobiografskimi elementi v njihovih delih.

Barbara Gregorič Gorenc

Kako se (avto)biografski elementi zrcalijo v literaturi ...

Kako se v pesmih, ki jih pišem, zrcalim jaz?

Ja, v pesmih, ki jih pišem, je precej mene – morda bi lažje naštel elemente, ki niso povezani z menoj. Čeprav – tudi v tistih sem prisotna – morda z željo, kakšna bi si želela biti ... In včasih potem za svojimi pesmimi še jaz pridobim lastnosti junakov, ki nastopajo v njih. Vse skupaj je torej proces – prehajanje od realnosti k literaturi in obratno, meje so zabrisane.

Včasih se mi celo zdi, da ves čas pišem iste ali vsaj enake, podobne pesmi; ustrašim se, da dolgočasim bralce, se ponavljam – jaz sem pač jaz in kljub temu, da se človek spreminja, ostaja na nek način isti.

Vsekakor so pesmi precej resnične, temeljijo na resničnih dogodkih, seveda pa mi zelo prav pride pesniška svoboda ...

Vir: Barbara Gregorič Gorenc, 2023, fotografija je last Društva slovenskih pisateljev, fotograf Primož Korošec

Bom naključno izbrala kakšno pesem ...
in pogledala, kako sva povezani ...

Pogum

Čutim kroglice poguma:

- so majhni, zlati balinci;
- so čvrsti in trdni kositrni vojački;
- so pokončni principi, postavljeni,
okrog mene, v špalir.

POGUM

je kavalir srca,
da ne drhti, ne trepeta ...

Venera

Ta hip sem Venera,
iz morske pene vstala ...

Preštevam sončne pege,
zazrta v zrcalce ...

In na plaži školjko, zanimivo,
sem pobrala

z imenom:
Pelikanovo stopalce.

Nisem preveč pogumna. Pravzaprav
me vse preveč skrbi in tako je bilo
od nekdaj. Žal.

Vsaj meni je žal, da je tako, a tako je.
Seveda se trudim in včasih
presežem samo sebe.

V tej pesmi si POGUM prav
predstavljam, kako mi z oklepom
oklene srce in ga varuje.

Ta, druga pesem, pa govori o mojem
navdušenju, ko sem končno obiskala
"pokopališče školjk", občudovanje
raznolikosti narave, ki me vedno
znova preseneča na vse načine.

Mislim, da nisem povedala nič
novega – mislim o procesu
ustvarjanja, ki ga vedno vžge iskra
nekega čustva, prebujenega v nas. In
seveda – pege so tudi resnične.

Barbara Hanuš

V mojih zgodbah je vse avtobiografsko, v vseh sem jaz, v njih so moja čustva, moja razmišljanja, moj pogled na življenje. Ni se vse zgodilo tako, kot pišem, v zgodbe sem ujela predvsem vzdušje, ki sem ga občutila ob veselih in manj veselih dogodkih. Ujela sem razmišljanja ljudi, ki so mi blizu, dodala sem ščepec svojih misli, nekatere lastnosti sem enemu vzela in jih dala drugemu. V zgodbah za otroke je igra mojih vnukov in vnukinje. Njihova domišljija nima meja, jaz se ji moram le prepustiti in poiskati prave besede. Oni preizkušajo svoj pogum, izumljajo nove besede in radovedno raziskujejo svet. Hvaležna sem, da sem del tega sveta.

Vir: Barbara Hanuš, Radio Ognjišče, <https://radio.ognjisce.si/si/250/oddaje/34657/kavni-krog.htm>

Vsak je za kaj nadarjen

»Vsak je za kaj nadarjen,« pravi babica, ko Luka potoži, da so vsi račune izračunali hitreje kot on.
»Sploh mi ne gre,« obupuje Luka.
»Zagotovo niso bili vsi hitrejši, tako počasen pa že nisi,« ga spodbuja babica.
»Ne znam, vedno se zmotim,« vztraja Luka.
»Zato pa dobro bereš. Za nekatere učence je branje prava muka,« pove babica. Res je, Luka dobro bere in babica je ponosna, ker je sam prebral že toliko knjig.
»Vsak je za kaj nadarjen,« ponovi.
»Kaj pa jaz?« se oglasi Marko. »Ali sem nadarjen za pisanje zgodb in za plezanje po plezalih?«
»Kaj pa za nagajanje in za neposlušanje? Si lahko nadarjen za to?« zanima Luka.
»Ja, nadarjen sem za vpitje in cepetanje in za loputanje z vrati,« nadaljuje Marko.
»In jaz za kuhanje mule,« doda Luka.
Ne, babica se ne strinja. Za tako obnašanje ne moreš biti nadarjen. Marko res dobro piše in spretno pleza, Luka hitro bere in pri nogometu dobro podaja, za vse to sta nadarjena. Vpitje, cepetanje, loputanje z vrati in kuhanje mule pa je treba pregnati.
»Mislím, da sta zelo nadarjena za preganjanje grdega obnašanja,« zaključi babica in fanta si ne upata ugovarjati. Kadar hoče imeti babica zadnjo besedo, je boljše, da ne rečeta ničesar več.

Zgodba iz knjige *Luka lovi, Marko miži*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2022, str. 44,45.

Aksinja Kermauner

Moje misli o avtobiografskih elementih:

Velikokrat uporabim tisto, kar se mi je zgodilo, malo preinterpretiram in obesim svojim književnim osebam. Dostikrat jih tudi napotim v tiste kraje, kjer sem bila sama (npr. Kitajska – mladinski roman *In zmaj je pojedel sonce*).

Vir: Aksinja Kermauner, 2023, fotografija je last Društva slovenskih pisateljev, fotograf Primož Korošec

Zbirke zgodb za otroke pa črpajo iz bogate zakladnice dogodivščin mojih lastnih potomcev (npr. *Koliko sem bila stara, ko sem se rodila*), iz katere je tudi naslednja zgodba.

Sivo, zaspano jutro. Skozi sanje zaslišim, kako se tiho odprejo vrata, in drobno telesce se stisne obme. Poškilim izpod odeje.

Nečloveško zgodaj je. Izidora me že preprega s svojimi lovkami.

»Me imaš kaj rada?«

»Hrrrrmjaaveda,« izmohljam.

»Daj, glej,« zapove Izidora in mi s prsti razpira veke. »Igrajva se!«

Vdam se in odprem eno oko in začnem:

»A si moja zvezdica?«

»Ja!« se nasmeje Izidora.

»A si moja kolerabica?«

»Ja!«

»A si moja pokora, čokoladica, sonček, sitnica, copatek?« Tako gre nekaj časa.

»A si moj krompirček?«

»Ne, to pa ne!« pribije Izidora.

»Ne?!« Od presenečenja se čisto zbudim. »Zakaj pa naenkrat ne?«

»Če bi bila krompirček, bi se mi v vrtcu smejali!«

Maša Ogrizek

Ob začetku pisateljavanja sem se bolj neposredno naslanjala na (avto)biografske elemente. Zdi se mi, da sem sprva potrebovala več tovrstne zunanje opore, »gradiva«, ki sem ga pridobila z opazovanjem. Svoje zgodbe vedno gradim okoli likov, ki poganjajo pripoved. In prav pri njihovi karakterizaciji se v največji meri naslanjam na resnične osebe, ki pa jih seveda tudi domišljjsko preoblikujem, da se prilegajo ideji knjige. Kadar je moje pisanje humorno intonirano, si lahko privoščim precej pretiravanja oziroma karikiranja. Osrednja junakinja knjige *Gospa s klobukom* ima svojo dvojnico v resničnem svetu, s katero sta si v mnogočem podobni: obema je ime Ljudmila, obe sta šivilji v pokoju, ki sovražita šivanje, obe radi kopičita stvari, sta krepke postave, imata svojski smisel za humor, nimata izpita za avto ipd. Tu pa se začne tudi avtobiografskost: tudi jaz nimam izpita za avto in kot deklico me je zares uročil zvok šivalnega

stroja, na katerega pedalo je – kot večina mam v socializmu – pritiskala tudi moja. Mislim, da moramo biti pisateljice in pisatelji izrazito empatični: moramo se vživljati v svoje like, čutiti z njimi, in pri tem nam v veliki meri pomagajo tudi lastna občutja in spomini.

Vir: Maša Ogrizek, 2023, fotografija je last Društva slovenskih pisateljev, fotograf Primož Korošec

Gospa Ljudmila je ležala v postelji in kot vsako jutro prav počasi migala s prsti na nogah. To je bila ena redkih telovadnih vaj, ki ji je bila pogodu. No, bila je njena edina telovadba sploh. Na mogočnem trebuhu ji je počival lonček z belo kavo. Vanj je hlastno pomakala limonove napolitanke, da ji je kapljalo po sprani spalni srajci. Zaradi tega se ni prav nič vznemirjala. Tega sončnega dne jo je grizlo nekaj povsem drugega. Bil je prvi september, dan, ki ga je sovražila še bolj kot večina šolarjev. Bila je učiteljica, učiteljica šivanja – na srečo že pet let v pokoju.

/.../

Preprosto ni bila rojena za šiviljo. Tako sedenje pri miru kot natančno krojenje in rezanje so jo spravljali v obup. Oboževala pa je pritiskanje na črni plastični pedal, ki je poganjal v tek slavico, njen električni šivalni stroj. Ob samotnih večerih jo je enakomerno drdranje povsem uročilo; živo si je predstavljala, da šofira avto in potuje v daljne dežele. Včasih je v stanju zasanjanosti močno pritisnila na plin in tako uničila marsikatero obleko.

Večer je najstarejši slovenski časnik, ki z visokimi novinarskimi in etičnimi standardi ter odgovornostjo predstavlja javnosti dogajanje v svojem okolju. Njegovo najvišje vodilo je iskati in posredovati resnico, reči bobu bob, zato mu bralci zaupajo že skoraj 80 let. »Časopis, ki mi je blizu« je osrednji moto strategije Večera. Večer je blizu svojim bralcem tako s skrbno izbrano vsebino kot s svojimi družbeno odgovornimi projekti, ki se razvijajo v lokalnem okolju severovzhodne Slovenije. Na različnih področjih išče odličnost – presežke v svojem okolju tako institucij kot osebnosti, jih izpostavlja in nagraduje. Kot osrednji medij v regiji podpira številne športne, kulturne in umetniške projekte. S svojimi projekti in dogodki skrbi za razvoj družbe in rast posameznika. Posebno pozornost namenja Večer ohranjanju jezika in lepe besede pri mladih, zato že 28 let za najboljša mladinsko literarno delo podeljuje nagrado večernica. Za Večer pomeni izbor večernice doprinos k ustvarjanju in ohranjanju slovenske besede, hkrati pa z izborom omogoča, da se tudi presežna otroška in mladinska literarna beseda izpostavlja in nagradi.

Dosedanji nagrajenci in nagrajenke:

- 1997 – Tone Pavček za pesniško zbirko *Majnice, fulaste pesmi*
- 1998 – Desa Muck za roman *Lažniva Suzi*
- 1999 – Janja Vidmar za roman *Princeska z napako*
- 2000 – Polonca Kovač za povest *Kaja in njena družina*
- 2001 – Feri Lainšček za zbirko pravljic *Misljice*
- 2002 – Matjaž Pikalo za zbirko kratkih zgodb *Luža*
- 2003 – Marjana Moškrič za roman *Ledene magnolije*
- 2004 – Slavko Pregl za roman *Srebro iz modre špilje*
- 2005 – Igor Karlovšek za roman *Gimnazijec*
- 2006 – Dušan Dim za roman *Distorzija*
- 2007 – Irena Velikonja za roman *Poletje na okenski polici* in Majda Koren za fantastično pripoved *Eva in kozel*
- 2008 – Ervin Fritz za pesniško zbirko *Vrane*
- 2009 – Janja Vidmar za roman *Pink*
- 2010 – Bina Štampe Žmavc za zbirko pravljic *Cesar in roža*
- 2011 – Mate Dolenc za delo *Maščevanje male ostrige*
- 2012 – Dim Zupan za povest *Hektor in zlata hruška*
- 2013 – Peter Svetina za zbirko pesmi in kratkih zgodb *Ropotarna*
- 2014 – Vinko Möderndorfer za roman *Kot v filmu*
- 2015 – Vladimir P. Štefanec za roman *Sem punk čarovnica, debela lezbijka in ne maram vampov*
- 2016 – Peter Svetina za zbirko kratke fantastične proze *Kako zorijo ježevci*

2017 – Peter Svetina za pesniško zbirko *Molitvice s stopnic*

2018 – Anja Štefan za pesniško zbirko *Drobtine iz mišje doline*

2019 – Andrej E. Skubic za povest *Babi nima več telefona*

2020 – Andrej Rozman - Roza za zbirko pesmi in kratkih zgodb *Rimuzine in črkolazen*

2021 – Sebastijan Pregelj za povest *Vrnitev* (Zgodbe s konca kamene dobe, 6. del)

2022 – Maša Ogrizek za fantastično pripoved *Lisičja Luna*

Nagrada je predstavljena na Wikipediji, kjer so ob nagrajencih in nagrajenkah navedeni tudi vsa nominirana dela in njihovi avtorji in avtorice, več na:
[https://sl.wikipedia.org/wiki/Ve%C4%8Dernica_\(nagrada\)](https://sl.wikipedia.org/wiki/Ve%C4%8Dernica_(nagrada)).

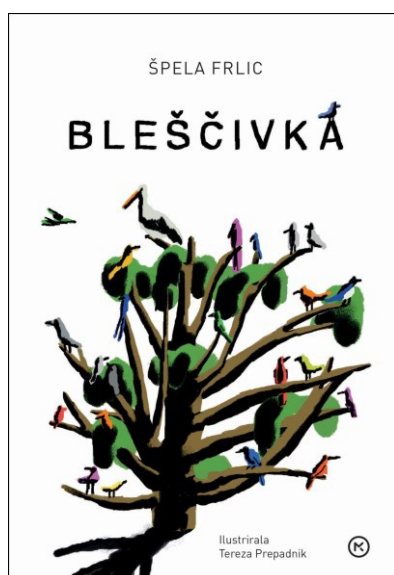
Nominirana dela 2023

O nagradi odloča petčlanska žirija, v kateri imajo svojega predstavnika revija *Otrok* in knjiga, Podjetje za promocijo kulture Franc-Franc (od 2016 naprej Društvo za humanistična vprašanja Argo), Večer, Društvo slovenskih pisateljev in Zveza bibliotekarskih društev Slovenije skupaj s Slovensko sekcijo IBBY. Članice žirije za letošnjo večernico Klara Širovnik, Dragica Haramija (predsednica), Darka Tancer-Kajnih, Alenka Urh, Barbara Zorman.

Članice žirije so ocenile dela in podale kratke opisne ocene knjig. Z glasovanjem o nadaljnji obravnavi del je bil izoblikovan ožji nabor 13 knjig. Žirija ugotavlja, da je letošnja literarna bera zelo kakovostna zlasti na področju mladinskega romanopisja. Obravnavanih je bilo nekaj odličnih slikanic, realističnih romanov; čuti se primanjkljaj kakovostnih pesniških zbirk in odsotnost dramatike. Letos je treba posebej pohvaliti fantastične in fantazijske romane ter zgodovinsko prozo.

Predstavitev nominiranih del 2023

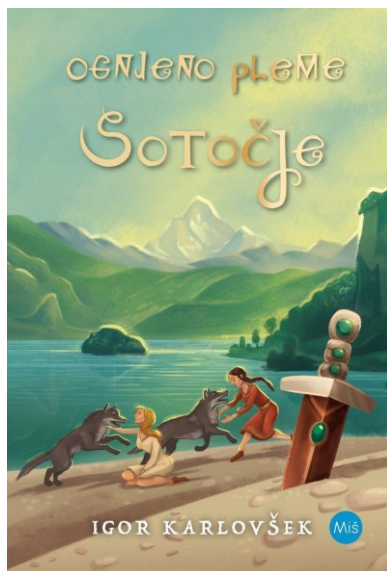
(po abecednem redu)

Špela Frlic:

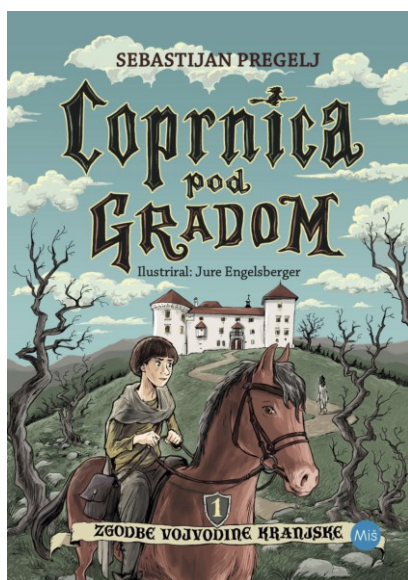
Bleščivka. Ljubljana: MKZ, 2022.

V malo več kot tednu dni se odvije fantastična zgodba, ki ima dva književna prostora: Bleščivko (tudi naslov romana) in goščavo, kjer se vzpostavi Megleni kralj. Ta ima vpliv na prebivalce Bleščivke, a ga s skupnimi močmi premagajo. Fantastični roman odpira pomembna vprašanja o zaupanju, razumevanju, sprejemanju različnosti in strpnosti. Roman vsebuje subtilno podane nauke: strah in nestrpnost se zažreeta v vse pore družbe in onemogočita normalno delovanje kolektiva. Otroci so tisti, ki s svojim ravnanjem predajo odraslim pomembno sporočilo o negativnih učinkih predsodkov ter moči skupnosti.

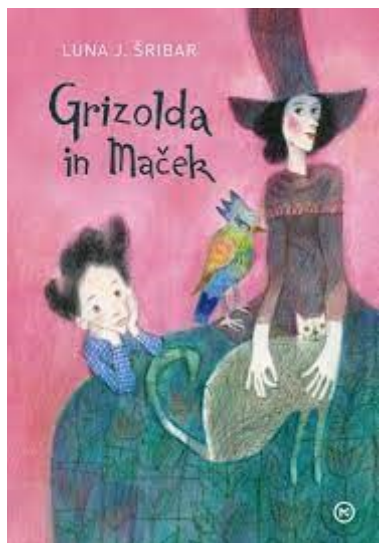
Igor Karlovšek:
Sotočje. Dob: Miš založba, 2022 (Ognjeno pleme 5).

Gre za zaključni del peteroknjižja o poveljniku slovanske vojske Ognjanu in njegovih otrocih, med katerimi izstopa Ajda. Serija Ognjeno pleme sodi med zgodovinske pripovedi, v kateri so uporabljeni zgodovinsko izpričani fakti (priseljavanje, način življenja, nekatere realne osebe, realni prostori) in fikcija. Književni čas je burno dogajanje v 6. stoletju, v času preseljevanja narodov, na zgodovinsko ozadje pa so slikane podobe vsakdanjega življenja, npr. prehrana, oblačila, hierarhični odnosi, patriarhat, vojskovanje, odnos do narave. Zgodba se zaključuje na današnjem slovenskem ozemlju, na sotočju Save Bohinjke in Save Dolinke.

Sebastijan Pregelj:
Coprnica pod gradom. Dob: Miš založba, 2022 (Zgodbe Vojvodine Kranjske 1).

Zgodovinska pripoved, v katero so vpletene resnične osebe, je postavljena v konec 17. stoletja. Osrednja oseba, na katere čas se zgodba nanaša, je Janez Vajkard Valvasor, saj je prvoosebni pripovedovalec njegov oproda Martin. Književni prostor je postavljen na grad Bogenšperk in v njegovo neposredno okolico, ki jo lahko bralec spozna tudi iz znamenitega Valvasorjevega dela Slava vojvodine Kranjske. Skozi pripoved se kažejo razmerja do žensk (preganjanje čarovnic in čarovniški procesi), odnos med plemiči in plebsom, drugačen način življenja, kakor ga poznamo danes, čeprav se zgodba dogaja na nam znanem prostoru.

Luna J. Šribar:
Grizolda in maček. Ljubljana: MKZ, 2022
(Zbirka Sinji galeb).

Gre za fantastično pripoved, kjer sta realni in fantastični svet najprej povsem ločena, saj tečeta dve vzporedni zgodbi: v realnem svetu je glavni lik dvanajstletna Elisa, v fantastičnem svetu nastopata naslovna lika Grizolda in Maček, in vsa fantastična bitja, ki jih Elisa ustvari na svojih slikah (mančkini, drevesne vile). Gozd in z njim celoten naravni habitat začne propadati, ko mančkini prepričajo Grizoldo, da postane uničevalna kraljica. Zaključek je s časovnim preskokom postavljen v realni svet.

Bina Štampe Žmavc:
Skrinjica sinjega maka. Ilustriral Svjetlan
Junaković. Maribor: Založba Pivec, 2022.

Zgodba o demenci in staranju; o skrbi dedka za babico, o spoštovanju med zakonci. Skrinjica izgubljenih besed je namenjena babici, ki svojih besed ne najde več. Lepe metafore, ki jih lahko razumemo tudi dobesedno, npr. babica potrebuje čevlje za daljave, da bi dohitela besede, ki ji pobegnejo. Senzibilno izpisano besedilo dopolnjujejo odlične Junakovićeve ilustracije

Razstava Večerničina literarna bera

Vesna Radovanovič

Razstava kakovostnih otroških in mladinskih del, ki je sestavni del Očesa besede 2023, je vsako leto na ogled v Pokrajinski in študijski knjižnici Murska Sobota. Razstavljene so knjige, ki jih je predlagala žirija za večernico 2023. Posebej je izpostavljenih pet nominiranih del, ki so se uvrstile med finalistke, vključno z nagrajenim delom.

Vir: Razstava 25 let večernic, 2021

Simpozij

Simpozij na izbrano temo je osrednji strokovni dogodek Očesa besede. Od leta 1996 naprej ga skupaj z organizatorjem srečanja pripravlja Mariborska knjižnica – revija Otrok in knjiga. Simpozij je zasnovan tako, da v prvem delu povabljeni referenti predstavijo svoja dognanja o simpozijski temi, v kasnejšo razpravo pa se vključijo ostali udeleženci simpozija.

Doslej so bile na simpozijih obravnavane naslednje teme:

NEKATERI AKTUALNI PROBLEMI SLOVENSKE MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI (1995)

ALI SO KNJIGE LAHKO BOLNE? (1996)

Prispevke so pripravili: Igor Saksida, Metka Kordigel, Dragica Haramija, Tilka Jamnik, Marjan Tomšič, Neža Maurer; moderatorka: Darka Tancer-Kajnih. Referati so bili objavljeni v OIK št. 43.

MLADINSKA KNJIŽEVNOST V ČASU ELEKTRONSKIH MEDIJEV (1997)

Prispevke so pripravili: Metka Kordigel, Bogdan Novak, Tilka Jamnik, Milena Salaj; moderatorka: Darka Tancer-Kajnih. Referati so bili objavljeni v OIK št. 45.

SEKSIZEM V MLADINSKI KNJIŽEVNOSTI (1998)

Uvodni referat je podal in simpozij moderiral Igor Saksida. Poročilo o simpoziju je bilo objavljeno v OIK št. 47.

MLADINSKA KNJIŽEVNOST V ČASU O ČASU (1999)

Prispevke so pripravili: Niko Grafenauer, Bogdan Novak, Bina Štampe Žmavc, Vlado Žabot in Janja Vidmar; moderatorka: Darka Tancer-Kajnih. Referati so bili objavljeni v OIK št. 49.

ETIKA V MLADINSKI KNJIŽEVNOSTI (2000)

Prispevke so pripravili: Igor Saksida, Bogdan Novak, Slavko Pregl, Polonca Kovač, France Prosnik, Vasja Cerar; moderator: Igor Saksida. Referati so bili objavljeni v OIK št. 51.

HUMOR V MLADINSKI KNJIŽEVNOSTI (2001)

Prispevke so pripravili: Igor Saksida, Tone Partljič, Bina Štampe Žmavc, Borut Gombač, Slavko Pregl, Primož Suhodolčan; moderator: Igor Saksida. Referati so bili objavljeni v OIK št. 53.

DRUGAČNOST V MLADINSKI KNJIŽEVNOSTI (2002)

Prispevke so pripravili: Tilka Jamnik, Dragica Haramija, Matjaž Pikalo, Marjan Tomšič, Lidija Gačnik Gombač, Lila Prap, Slavko Pregl; moderator: Igor Saksida. Referati so bili objavljeni v OIK št. 56.

- SLIKANICA V MLADINSKI KNJIŽEVNOSTI (2003)
Prispevke so pripravili: Marjana Kobe, Maruša Avguštin, Lila Prap, Liljana Klemenčič, Zvezdana Majhen, Margareta in Janko Dolinšek, Franček Rudolf; moderatorka: Darka Tancer-Kajnih. Na okrogli mizi so sodelovali: Pavle Učakar, Andrej Ilc, Zvonko Čoh, Damijan Stepančič.
Referati so bili objavljeni v OIK št. 59.
- STRUKTURA JUNAKA V MLADINSKI KNJIŽEVNOSTI (2004)
Prispevke so pripravili: Zdravko Duša, Dragica Haramija, Tone Dodlek, Bogdan Novak, Tone Partljič, Slavko Pregl, Peter Svetina, Janja Vidmar, Lenart Zajc, Dim Zupan; moderator: Zdravko Duša.
Referati so bili objavljeni v OIK št. 62.
- BARVE POKRAJIN IN ULIC V MLADINSKI KNJIŽEVNOSTI (2005)
Prispevke so pripravili: Igor Saksida, Dragica Haramija, Marko Kravos, Miroslav Košuta, Tone Pavček, Milivoj Miki Roš; moderator: Igor Saksida.
Referati so bili objavljeni v OIK št. 65.
- MLADINSKA KNJIŽEVNOST V ŠOLSКИH BERILIH (2006)
Prispevke so pripravili: Metka Kordigel, Igor Saksida, Vida Medved Udovič, Miha Mohor, Barbara Hanuš, Tilka Jamnik, Robert Felix Titan; moderatorka: Dragica Haramija.
Referati so bili objavljeni v OIK št. 67.
- JEZIKOVNO-SLOGOVNE URESNIČITVE TEM SODOBNE MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI (2007)
Prispevke so pripravili: Igor Saksida, Gaja Kos, Dušan Dim, Janja Vidmar, Andrej Rozman Roza; moderator: Igor Saksida.
Referati so bili objavljeni v OIK št. 71.
- FILMSKE ADAPTACIJE SLOVENSKE MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI (2008)
Prispevke so pripravili: Meta Grosman, Vanesa Matajč, Zdravko Duša, Lila Prap, Vitan Mal, Danila Žorž, Tadeja Zupan Arsov, Slavko Pregl, Franček Rudolf, Tanja Pogačar, Feri Lainšček, Tone Partljič, Milan Dekleva; moderator: Zdravko Duša.
Referati so bili objavljeni v OIK št. 73.
- RADIJSKA ADAPTACIJA MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI (2009)
Prispevke so pripravili: Rosanda Sajko, Ervin Fritz, Igor Saksida, Igor Likar, Borut Gombač, Klemen Markovčič, Vilma Štritof Čretnik, Franček Rudolf, Jana Kolarič; moderatorka: Darka Tancer-Kajnih.
Referati so bili objavljeni v OIK št. 76.
- SLOVENSKA MLADINSKA KNJIŽEVNOST IN NJENO UGLASBLJANJE (2010)
Prispevke so pripravili: Tomaž Habe, Matej Jevnišek, Klarisa Jovanović, Matjaž Pikalo, Mira Voglar, Metka Pušenjak, Anja Štefan, Brina Vogelnic Saje; moderatorka: Darka Tancer-Kajnih.
Referati so bili objavljeni v OIK št. 78/79.
- SLOVENSKA MLADINSKA DRAMATIKA IN NJENO UPRIZARJANJE (2011)
Prispevke so pripravili: Tone Partljič, Vinko Möderndorfer, Peter Svetina, Emica Antončič, Katarina Klančnik Kocutar; moderatorka: Darka Tancer-Kajnih.
Referati so bili objavljeni v OIK št. 81.

- SLOVENSKA MLADINSKA KNJIŽEVNOST, ELEKTRONSKI MEDIJI IN SODOBNE IKT TEHNOLOGIJE (2012)
Prispevke so pripravili: Meta Grosman, Miran Pustoslemšek, Roman Vodeb, Cvetka Bevc, Majda Koren, Igor Černe, Feri Lainšček, Matjaž Kotnik, Tilka Jamnik, Zvone Štor; moderatorka: Darka Tancer-Kajnih.
Referati so bili objavljeni v OIK št. 85.
- TEMATIZIRANJE REVŠČINE V SLOVENSKI MLADINSKI KNJIŽEVNOSTI (2013)
Prispevke so pripravili: Tilka Jamnik, Gaja Kos, Anja Štefan, Slavko Pregl, Anita Ogulin, Neža Prah; moderatorka: Darka Tancer-Kajnih.
Referati so bili objavljeni v OIK št. 88.
- TABUJI V MLADINSKI KNJIŽEVNOSTI (2014)
Prispevke so pripravili: Igor Saksida, Gaja Kos, Dragica Haramija, Borut Gombač, Alenka Spacal, Suzana Tratnik, Janja Vidmar; moderatorka: Darka Tancer-Kajnih.
Referati so bili objavljeni v OIK št. 91.
- NONSENS V SLOVENSKI MLADINSKI KNJIŽEVNOSTI (2015)
Prispevke so pripravili: Barbara Simoniti, Igor Saksida, Peter Svetina, Miha Mohor, Boštjan Gorenc Pižama, Milan Dekleva; moderatorka: Darka Tancer-Kajnih.
Referati so bili objavljeni v OIK št. 94.
- POPULARNO V SLOVENSKI MLADINSKI KNJIŽEVNOSTI (2016)
Prispevke so pripravili: Igor Saksida, Tina Bilban, Zdravko Duša, Irena Miš Svolljšak, Alenka Urh, Alenka Veler, Janja Vidmar; moderatorka: Darka Tancer-Kajnih.
Referati so bili objavljeni v OIK št. 97.
- VREDNOTE V MLADINSKI KNJIŽEVNOSTI (2017)
Prispevke so pripravili: Dragica Haramija, Marija Švajncer, Ivan Štuhec, Vinko Möderndorfer, Janja Vidmar; moderatorka: Darka Tancer-Kajnih.
Referati so bili objavljeni v OIK št. 99.
- TUJSTVO IN TUJOST V MLADINSKI KNJIŽEVNOSTI (2018)
Prispevke so pripravili: Marijanca Ajša Vižintin, Barbara Baloh, Andrej Zavrl, Barbara Pregelj, Suzana Tratnik, Peter Kuhar, Cvetka Sokolov in Huiqin Wang; moderatorka: Darka Tancer-Kajnih.
Referati so bili objavljeni v OIK št. 102.
- LIK STARŠEV V SODOBNI MLADINSKI KNJIŽEVNOSTI (2019)
Prispevke so pripravili: Marko Kravos, Barbara Zorman, Larisa Javernik, Mateja Gomboc, Andreja Erdlen, Jana Kolarič, Sabina Fras Popovič; moderatorka: Darka Tancer-Kajnih.
Referati so bili objavljeni v OIK št. 105.
- PREVAJANJE SLOVENSKE MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI (2020)
Prispevke so pripravili: Jana Bauer, Tina Bilban, Nada Grošelj, Tanja Petrič, Barbara Pregelj, Renata Zamida; moderatorka: Barbara Pregelj.
Referati so bili objavljeni v OIK št. 108.

KRITIKA IN VREDNOTENJE MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI (2021)

Prispevke so pripravili: Dragica Haramija, Liljana Klemenčič, Gaja Kos, Boža Krakar Vogel, Igor Saksida, Alenka Urh; moderatorka: Darka Tancer Kajnih.

Referati so bili objavljeni v OIK št. 111.

POEZIJA V MLADINSKI KNJIŽEVNOSTI (2022)

Prispevke so pripravili: Igor Saksida, Borut Gombač, Anja Štefan, Andrej Rozman Roza in Boris A. Novak; moderatorka: Darka Tancer Kajnih.

Referati so bili objavljeni v OIK št. 115.

S simpozijскими prispevki želimo osvetliti naslednja vprašanja:

Simpozij 2023

- razmerja med dokumentarnostjo, spomini in fikcijo v slovenski otroški in mladinski (avto)biografski literaturi
- posebnosti pripovedovalca/ke v otroški in mladinski (avto)biografski prozi različni tipi (avto)biografskega diskurza v slovenski otroški in mladinski prozi (spomini, dnevniki, pisma ipd.)
- večkodnost v slovenski otroški in mladinski biografiji (slikanice, stripi, ilustrirane knjige); razmerje med dokumentarnostjo v sliki in besedi
- slovenska otroška in mladinska (avto)biografija in medijske adaptacije; gledališke in filmske priredbe
- naslovniška odprtost (dvojnost) slovenske otroške in mladinske (avto)biografske proze
- avtorski pogledi na lastne otrokom ali mladini namenjene (avto)biografije.

Barbara Zorman:

Avtobiografski opisi otroštva slovenskih pisateljic

V avtobiografijah ima reprezentacija otroštva pomembno mesto, saj naj bi po eni strani izražala najmanj potvorjene, najpristnejše psihološke značilnosti pripovedujočega, po drugi strani pa so preko odnosov s »pomembnimi drugimi« ter institucijami izpostavljeni dejavniki socializacije oziroma družbenega sistema znotraj katerega se je oblikoval subjekt avtobiografije. Zaradi prestižne vloge pisateljskega poklica v dvajsetem stoletju predstavljajo avtobiografije pisateljev pomemben del slovenske literature; posebno mesto so imele v mladinski književnosti ter šolskem branju.

V prispevku me bodo zanimala avtobiografije slovenskih pisateljic, znotraj njih opisi otroštva, posebej pa tematizacija vstopa v literaturo. Tematizacija motivacije za branje, predvsem pa pisanje in javno govorjenje ter nastopanje namreč znotraj »prvotnega besedila življenja« poudarja željo po izrekanju lastnega jaza, ustvarjanju lastne zgodovine, uveljavljanju lastnega prostora in lastne volje (Marta Verginella, Zgodovinopisna raba avtobiografskih virov in značilnosti ženskega avtobiografskega pisanja). V prispevku bom analizirala, kako se omenjeni motivi branja, pisanja in nastopanja kažejo v avtobiografskih opisih otroštva Zofke Kveder, Mire Mihelič, Branke Jurca, Kristine Brenk, Polone Škrinjar, Janje Vidmar. Opisana dela bom primerjala glede na pripovedne postopke ter umeščeno v literarni sistem oziroma družbeni kontekst. V drugem delu prispevka bom skušala ovrednotiti vlogo tovrstne literature v osnovnošolskem branju; analizirala bom, v kolikšni meri je ženska avtobiografija otroštva umeščena v berila za tretje vzgojno izobraževalno obdobje v osnovnih šolah.

Milena Mileva Blažič:

»Avtobiografski pakt« in slovenska večnaslovniška književnost

V Sloveniji, tako kot v svetu, so vidni novi trendi v mladinski književnosti, ki postaja večnaslovniške (angl. crossover) književnosti, posebej kot slikanice. Avto/biografski elementi so sestavni del večine literarnih del, vendar so v sodobnem času postali prevladujoči. Avto/biografije so hibridni žanr (M. Juvan), saj vsebujejo elemente avto/biografije in fikcije.

Izraz "avtobiografska pakt/ pogodba" je skoval francoski akademik Philippe Lejeune, ko je definiral žanr "avtobiografija" in ga primerjal z romanom (1971, 1975). Lejeune meni, da je o avtobiografiji takrat, ko ima trojno identiteto (avtor, glavni lik in pripovedovalec) in kot »retrospektivno prozno besedilo, v katerem resnična oseba pripoveduje lastno življenje in ob tem naglašča svoje zasebno življenje in še zlasti zgodovino razvoja lastne osebnosti«.

Avto/biografija se od fikcije razlikuje po tem, da besedilo postavlja identiteto med pisateljem, pripovedovalcem in protagonistom, medtem ko moramo v fikcijskem delu praviloma razlikovati med avtorjem in pripovedovalcem. Lejeune meni, da je navedba te identitete v avtobiografskem besedilu nekakšen dogovor med avtorjem in bralcem, avtobiografski pakt. S tem, ko avtor svoje besedilo predstavi kot avtobiografijo, se bralec zaveže, da bo o svojem življenju pisal na tako resen način, da bo bralec zaupal, da mu bo avtor povedal resnično, torej avtobiografsko zgodbo.

Bettina Kummerling Meibauer razmišlja o trendu, kako so avto/biografske pripovedi ali zgodbe postale slikanice (How Autobiographical Stories become Picturebooks. New Directions in Picturebook Research. 2010). Potrebno je dodati, da so naslovljene predvsem za otroke in/ali mlade. Če analiziramo strukturo piscev, je ugotovljeno, da gre bolj za družbeni in manj za literarni pojav (monumentalizacija). Predstavniki generacije (angl. baby boom), so močno zaznamovali kulturni prostor z identitetnimi zgodbami v slikaniški knjižni obliki. Številni želijo monumentalizirati (svoje) življenje z avto/biografsko slikanico, saj velikokrat gre za pisce nebralce, dokler pisci bralci literarizirajo avto/biografske motive, saj gre za področje fikcije.

V članku bo predstavljeno nekaj izbranih primerov avto/biografskih elementov v slovenski mladinski književnosti.

Lela Angela Mršek Bajda:

Enotnost literarne zavesti ob pripovedki Smer srca

V literaturi se kažejo intersubjektivna razmerja med štirimi tipi jaza: jazom, ki presoja; jazom, ki bere; jazom, ki piše; in jazom, ki bere samega sebe. V luči te teoretske premise Paula de Mana bomo analizirali besedilo in sobesedilje naslovniško odprte pripovedke Lele B. Njatin Smer srca (KUD Sodobnost International, Ljubljana, 2022), ki vsebuje eksplicitne elemente dokumentarnega in fiktivnega značaja ter implicitne elemente spominjanja. Ugotavljali bomo, kako je v tem primeru konstruirana skupna raven srečanja vseh štirih jazov oz. kako je odvisna od literature in kako od stvarnih medinstitucionalnih razmerij. S tem namenom bomo: (1) primerjalno analizirali štiri javno že objavljena besedila – besedilo pripovedke; besedilo ocene pripovedke; besedilo, s katerim založnik predstavlja knjigo z objavljeno pripovedko; ter pričevanje pisateljice o genezi besedila; (2) orisali institucionalno strukturo, v kateri so bila omogočena razmerja med jazi, ki so se izkazala na način medbesedilja. Vse to bomo zamejili z namenom, da ugotovimo, ali enotnost literarne zavesti v zvezi s pripovedko Smer srca temelji na zavesti o avtobiografskem značaju pripovedke. Zanimalo nas bo, kako v tem primeru intersubjektivnost glede na dokumentarno, fiktivno in spominsko plast besedila pogojuje literarni žanr avtobiografije.

Sebastijan Pregelj:

Razmerje med dokumentarnostjo in
fikcijo v delu Coprnica pod gradom

1 UVOD: ZGODBE VOJVODINE KRANJSKE

- serija temelji na delu J. V. Valvasorja Slava vojvodine Kranjske
- čas dogajanja, predvidoma (delo je v nastajanju): 1680 – 1690
- prostor dogajanja: področje današnje Slovenije; prvi del: Bogenšperk - Limbarska gora - Litija Višnja gora
- glavni junak: prvoosebni pripovedovalec Martin, 13+ let
- ostale osebe na gradu
- ker knjiga delno temelji na resničnih osebah in dogodkih, sem se pri pisanju opiral na strokovno literaturo
- resnične osebe in dogodki mi služijo kot osnova in navdih za fikcijo.

2 PREPLETANJE DOKUMENTARNOSTI IN FIKCIJE

- Dokumentarnost in fikcija lahko v literarnih delih (za mlajše bralce) s prepletanjem ustvarita močan učinek:
- resnični dogodki in osebe se nas bolj dotaknejo
- fikcija naredi zgodbo tekočo in dinamično.

3 DOKUMENTARNOST

- mlajšim bralcem lahko pomaga pri učenju o resničnem svetu:
- pomembno, da podatki držijo
- dodatek na koncu knjige prinaša razlago posameznih pojmov
- za potrditev verodostojnosti navajam tudi ključne vire in literaturo
- otrokom lahko pomaga pri razumevanju zgodovinskih in kulturnih dogodkov ter njihovega pomena
- omogoča mi, da vpletem in predstavim pomembne družbene, moralne in etične teme na način, ki je razumljiv za mlajše bralce
- podbuja lahko radovednost in zanimanje za branje, samostojno raziskovanje in učenje, ki se zgodi nehote
- pomaga lahko pri razvijanju kritičnega razmišljanja
- branje med vrsticami in postavljanje vprašanj o tem, kaj se je zgodilo in zakaj.

4 FIKCIJA

- skozi fikcijo izražam ter bralcem predstavljam nove (v mojem primeru stare) svetove in like
- bralci lahko pridobijo širši vpogled v svet in se seznanijo z različnimi pogledi in mnenji
- bralcem pomaga pri razvijanju empatije, saj lahko skozi zgodbe doživijo življenje in izkušnje likov, ki jih sicer ne bi mogli
- bralci lahko spoznajo, da so njihove izkušnje podobne tistim, ki jih doživljajo liki v zgodbi
- upam, da tudi: fikcija je lahko izjemno navdihujoča in motivacijska. Branje o likih, ki premagujejo ovire in se spopadajo z izzivi, lahko spodbuja bralce k temu, da se tudi sami soočijo s svojimi težavami in najdejo poti za reševanje njihovih težav.
- nazadnje pa mora biti tudi zabava.

5 ZAKLJUČEK

Slavko Pregl:

Priročnik za klatenje po moji literaturi ali skrita avtobiografija v petdesetih knjigah

Doslej sem napisal eno uradno avtobiografijo z naslovom Srajca srečnega človeka. Ta ne sodi v mladinsko literaturo. Napisal pa sem tudi petdeset knjig za mlade bralce. Nobena ni označena za avtobiografijo. Ko zdaj listam po njih, povsod najdevam svoje avtobiografske prstne odtise. Lahko bi rekli, da sem avtobiografski stric iz ozadja, točneje, vse moje zgodbe tkejo številni različni mulci z mojimi avtobiografskimi vsebinami. Če bi se torej danes lotil avtobiografije, ki bi jo lahko položili v predal »mladinska«, bi se moral soočiti s kupom dejanj in lastnosti, ki sem jih podtaknil svojim junakinjam in junakom, da bi skrtil samega sebe.

Sem bi najbrž sodila poglavja:

- o prijateljski družini z dvorišča in o tlakovanju poti, ki naj vodijo k oblikovanju dobrih ljudi,
- o pogledih na življenje in svet, ki se spreminjajo glede na dolžino hlač nastopajočih junakinj in junakov,
- o besednjaku, ki je samosvoj in ne maže ne ust, ne ušes.

Ko zdaj listam po Odpravi zelenega zmaja, po Priročniku za klatenje, se srečujem z Geniji v kratkih, dolgih hlačah in brez njih, pa trčim v Carja brez zaklada in dogodivščine Pod lastovičjih zvonikom, srečam Počesane muhe, zavijem v Slaščičarno pri veseli Eli,... in se družim s Fantom, ki je lepo pozdravljal, mi je vse mi je vse bolj jasno, zakaj nosim Srajco srečnega človeka in zakaj sem jo ves čas krojil še za druge.

Vladka Tucovič Sturman:

Književni prostor in čas v otroški in mladinski avtobiografski književnosti Marjana Tomšiča

Za slovenskega pisatelja Marjana Tomšiča (7. 8. 1939 – 12. 7. 2023) velja, da je s svojim istrskim opusom na slovenski literarni zemljevid postavil slovensko Istro, konkretno pokrajino, v kateri je živel in deloval. S tem, ko je realna pokrajina kot literarni prostor z vsemi svojimi specifikami, kamor sodi tudi folklor, vstopila v literarno umetnost, se je slovenska Istra globlje zasedrila tudi v splošno kulturno zavest. V sodobno slovensko književnost Tomšič s temi deli ni vnesel le narečnih jezikovnih prvin, pač pa na medbesedilni način tudi elemente bajeslovja oz. mitologije in ljudske medicine. Slovenska Istra pa kljub obsežnemu istrskemu opusu (najmanj štirim kratkoproznim zbirkam in trem romanom) še zdaleč ni njegov edini književni prostor – za zelo produktivno dogajališče se namreč izkažejo tudi njegove rodne štajerske Rače, in to še zlasti v avtobiografski prozi: romanu za odrasle Kafra (1988) in dveh kratkoproznih zbirkah za otroke in mladino: Super frače: zgodbe iz otroštva (1988) in Frkolini (1998). Ravno dogajalni prostor in čas, poimenovana kronotop ali časoprostorje, predstavljata enega ključnih teoremov ruskega literarnega teoretika in filozofa Bahtina, po mnenju katerega je podoba človeka v literaturi resnično kronotopična, saj ga ne razume zgolj kot goli dogajalni prostor in čas, pač pa kot ključni element celovitosti literarnega dela – kronotop ne nazadnje vpliva tudi na literarni lik oz. ga pomembno sooblikuje, tako prostorske okoliščine bolj ali manj vplivajo na notranjo podobo literarnih oseb (karakterizacijo) in njihovo zgodbeno spreminjanje. Prispevek bo tako predstavil, kakšen je Tomšičev kronotop v omenjenih dveh avtobiografskih mladinskih delih, kaj ga označuje in določa, na katere in kakšne mikrolokacije je razdeljen, kako vpliva na njegove literarne osebe in oblikuje njegov jezikovni slog.

Darka Erdelji:

Alma, popotne skice gospodične A

... je poetična predstava o korakih v neznanu, o iskanju življenja v pisani raznolikosti sveta, pa tudi o pomenu nizanja trenutkov, ki nas opisujejo, nam dajejo širine in globine ter se spreminjajo v spomine.

Osrednji motiv predstave je popotovanje pisateljice in popotnice Alme Karlin. Ker je opus pisateljicinih del tako obširen in kompleksen, smo se osredotočili na posamezne trenutke njene poti, ki so jo, tako ali drugače zaznamovali.

Predstava je zasnovana kot kolaž. Niz trenutkov nas pripelje do spoznanja, da vse, kar se nam zgodi, vpliva na to, kdo smo in kako vidimo svet okoli sebe.

Besedilo so skrbno izbrani stavki iz Alminih Popotnih skic, Samotnega popotovanja, Japonskih novel, Skrivnostnega trna ... Stavki so kratki in vizualno asociativni. Ne služijo zgolj opisovanju dogajanja, temveč v prepletu s sliko, zvokom in igro postanejo dogajanje samo – postanejo spomini.

Literarne matineje

Srečevanje mladih bralcev z ustvarjalci otroške in mladinske književnosti je že od prvega Očesa besede ena izmed stalnic tega srečanja slovenskih mladinskih pisateljev. Sodelovanje z vzgojno – izobraževalnimi ustanovami je omogočilo, da mladi bralci spoznavajo avtorje, njihova dela, se skoraj praviloma nad njimi navdušijo, kar posledično pokaže tudi povečana izposoja knjig v knjižnicah. Avtorji po srečanjih radi povedo, kako so bili sprejeti, kakšni so bili odzivi mladih bralcev in kako so jih doživeli. Zato menimo, da so taka srečanja dragocena in zanimiva tako za mlade bralce kot tudi za avtorje.

V letošnjem letu načrtujemo literarne matineje v vrtcih,
osnovnih in srednjih šolah v
Prekmurju in v Porabju:

Vrtec Murska Sobota

Vrtec Beltinci

Vrtec Tišina

OŠ I

OŠ II in POŠ Krog

OŠ III

OŠ IV

OŠ Bakovci in POŠ Dokležovje

OŠ Beltinci

OŠ Puconci

OŠ Miška Kranjca Velika Polana

OŠ Tišina in POŠ Gederovci

Dvojezična OŠ Jožefa Košiča Gornji Senik

Gimnazija Murska Sobota

Srednja poklicna in tehniška šola Murska Sobota

Srednja ekonomska šola in gimnazija Murska Sobota

Gimnazija Ljutomer

Srednja biotehniška šola Rakičan

VDC Murska Sobota

Mlade oči

Literarna in kritiška delavnica sta namenjeni dijakom in študentom. Letos potekata malce drugače, in sicer glede na biografske in avtobiografske elemente v literarnih delih.

Vir: Cvetka Bevc, 2023, fotografija je last Društva slovenskih pisateljev, fotograf Primož Korošec

O avtobiografskih elementih bo spregovorila Cvetka Bevc; prisotni dijaki in študentje bodo skozi ustvarjalni postopek poskušali uporabiti lastne življenjske drobce in z njimi sestaviti pesem, kratkoprozno besedilo ...

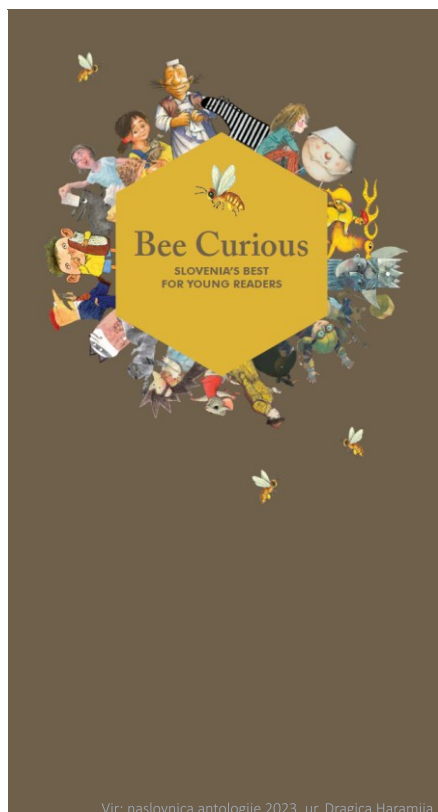
O biografskih elementih v otroški in mladinski književnosti bo govorila Vesna Radovanovič, in sicer iz dveh zornih kotov – kako skozi informativno besedilo slediti resničnim podatkom (npr. kakor v njenem delu o Mikiju Mustru); druga varianta je, kako resnične podatke vključiti v sicer izmišljeno zgodbo.

Vir: Vesna Radovanovič, 2023, fotografija je last Društva slovenskih pisateljev, fotograf Primož Korošec

Okrogla miza o knjižnih sejmih v Frankfurtu in Bologni

Na okrogli mizi se bomo navezali na projekta Slovenija, častna gostja dveh mednarodnih knjižnih sejmov v Bologni in v Frankfurtu. Gostili bomo predstavnico JAK Tjašo Urankar, ki bo predstavila vizijo agencije zlasti za sejem otroških in mladinskih knjig v Bologni, hkrati bo odgovorila na nekatera pereča vprašanja, ki so aktualna v pisateljski skupnosti.

Vir: naslovnica antologije 2023, ur. Dragica Haramija

Drugi del okrogle mize bo namenjen predstavitvi dela Sekcije za otroško in mladinsko književnost pri Društvu slovenskih pisateljev: predsednica Sekcije Nataša Konc Lorenzutti bo podala poročilo o delu sekcije, zlasti dejavnosti, povezane s knjižnima sejmoma. Izpostavljene bodo štiri dejavnosti:

- profesionalne fotografije DSP, fotograf Primož Korošec (promocijsko so fotografije z dovoljenjem DSP uporabljene tudi v pričujoči programski knjižici),
- nadaljevanje snemanja predstavitev filmčkov,
- promocijski film,
- antologija 49 avtoric in avtorjev.

Podano bo poročilo društva Argo o dejavnostih, povezanih s knjižnima sejmoma (prevodi literarnih del v angleščino, producentno delo).

Nataša Konc Lorenzutti

predsednica Sekcije za otroško
in mladinsko književnost pri DSP:
Čebelica, Čitalnica in Bodi radoveden

*Čebelica leti z neba,
leti, leti vse niže,
vse niže in vse bliže
čebelica leti z neba.*

(Oton Župančič: *Ciciban in čebela*)

Takole, kakor čebelica z neba, se je Sekciji za otroško in mladinsko književnost pri Društvu slovenskih pisateljev lansko pomlad, po dveletnem prizadevanju in skoraj že moledovanju, ponudila priložnost za uresničitev kratkega filma, v katerega smo želeli zajeti vtis o bogastvu in raznolikosti sodobne slovenske mladinske književnosti. Sanjali smo seveda o »visokoproračunskem« predstavitevemu filmu z animiranimi literarnimi liki, vendar smo kmalu spoznali, da si želimo preveč, zato smo sprejeli sredstva, ki jih je za film namenila Javna agencija za knjigo, takrat še pod vodstvom dr. Dimitrija Rupla, četudi so bila ta za uresničitev že napisanega scenarija (avtoric Saše Eržen in moje malenkosti) prenizka. Pogodbo z Javno agencijo za knjigo je podpisalo društvo Argo, ki je sklenilo, da celoten znesek nameni produkciji, brez odstotka za delovanje društva. Delovna skupina sekcije se je za filmsko izvedbo dogovorila z manjšo produkcijsko hišo Adrian film in režiserjem, ki je bil hkrati producent, Augustom Adrianom Braatzem. Skupaj sva napisala nov scenarij, brez predvidenih animacij, in izdelku dala naslov *Čitalnica*, saj se del filmske zgodbe odvija v Plečnikovi čitalnici Narodne in univerzitetne knjižnice. Ekipa mladih profesionalcev je film posnela jeseni, novembra pa smo ga, po korekturah nove direktorice Katje Stergar (takrat še vršilke dolžnosti), oddali naročniku. Naslov se je ob tem spremenil, ker sva z režiserjem že ob pisanju scenarija okvir naslonila na motiv čebele, ta pa je povezan z mnogimi simboli v našem narodnem in literarnem izročilu, navezuje pa se tudi na slogan bodočega slovenskega nastopa v Frankfurtu. Mladinska knjiga in Jelka Reichman sta nam dovolili

uporabo Jelkine ilustracije iz zbirke *Zlata čebelica*. Tako je naslov filma, ki mora za predstavitev v tujini učinkovati predvsem v angleščini, zdaj *Bee Curios*. Film je dolg tri minute in pol, primeren je za predvajanje in ponavljanje v sejamskem vrvežu in na spletu, pripravili pa smo tudi kratko, tridesetsekundno različico.

V tem času je nastala še dopolnjena antologija mladinskih avtorjev z naslovom *Slovenia's Best for Young Readers*, ki jo je s finančno podporo Javne agencije za knjigo izdalo Društvo slovenskih pisateljev, gre pa za ponatis in posodobitev antologije iz leta 2020. Obe izdaji, prvotno in dopolnjeno, je uredila dr. Dragica Haramija, vanj je zdaj uvrščenih 49 avtorjev. Novost je tudi v tem, da je dopolnjena izdaja opremljena z novimi portretnimi fotografijami tistih vključenih avtorjev, ki smo se odzvali povabilu k fotografiranju. Po naročilu in v organizaciji DSP jih izdelal fotograf Primož Korošec. Posodobljeno antologijo smo opremili z enakim geslom kot film, v njen moto pa smo vpletli prevod sodobne pesmi, *Čebelo* Anje Štefan, ki se konča z verzoma:

*Od sončnega vzhoda, ves dan, do zahoda,
ji delo je delo in hkrati svoboda.*

Z urednico Dragico Haramijo, ki sva se za pesem odločili, namreč meniva, da je ravno delo, torej naša ljubezen in svoboda, tisto, kar nas, mladinske avtorje, najbolj povezuje med seboj, to pa se vsako leto znova potrdi in še utrdi na *Očesu besede*.

»Bee courius« torej, bodimo radovedni, brenčimo še naprej!

Panonske pisateljske poti

Franci Just: Panonska pisateljska pot na Očesu besede 2023

Na lanskem Očesu besede nas je panonska pisateljska pot vodila iz Murske Sobote proti vzhodu, letos pa se bomo podali v nasprotno smer, v zahodno sosedo Mestne občine Murska Sobota – Občino Tišina. Ta spada med manjše prekmurske občine, sestavljajo jo naselja Borejci, Gederovci, Gradišče, Krajna, Murski Črnci, Murski Petrovci, Petanjci, Rankovci, Sodišinci, občinsko središče Tišina, Tropovci in Vanča vas. Naš cilj bosta Tišina in Petanjci, zato se bo ta zapis osredotočil na njuno predstavitev. Vendar bi storili naglavni kulturni greh, če ne bi vsaj omenili še dveh drugih krajev in osebnosti, povezanih z njimi. Iz današnje Občine Tišina namreč izhaja nekaj imenitnih ustvarjalcev, ki so s svojimi sodelavci spreminjali – v pozitivno smer – narodnostno-kulturni tok prekmurske zgodovine. Bodimo konkretni.

Če bi v krožišču sredi Tišine izbrali prvi izvoz, bi nas pot po nekaj kilometrih pripeljala v *Murske Petrovce*, kjer se je 29. septembra 1837 rodil časninar, pisatelj, prevajalec in urednik **Imre Agustič**. Večinoma je deloval v Budimpešti in bil petnajst let stenograf v državnem zboru. Sredi 70. let 19. stol. se je vključil v družbenopolitično in kulturno življenje v Prekmurju. Leta 1875 je kandidiral za državnozborskega poslanca in ob tej priložnosti začel izdajati prvi prekmurski časopis **Prijatelj** (1875-1879). Ampak njegov časopis ni bil politična propaganda, temveč je z raznovrstnimi vsebinami širil obzorja svojih bralcev in ima podoben značaj ter pomen za Prekmurje kot Bleiweisove Kmetijske in rokodelske novice v osrednjeslovenskem prostoru. S časopisom je Agustič predvsem širil družbene ideje svobode in človeških pravic, kulturne ideje o potrebnosti izobraževanja in omiki ter obče človeške ideje ljubezni, poštenosti in medsebojnega spoštovanja.

Te ideje je spretno vpletal tudi v pripovedno prozo, ki jo je objavljala v časopisu. K omiki je prišteval tudi bralno kulturo in v pripovedi *Veški rihtar* (Prijatelj 1877, št. 11, str. 44) izoblikoval lik zanesenjaškega vaškega župana, ki za lasten denar v mestu nakupi nekaj knjig in jih ponudi v branje sovaščanom. Ko vidi, kako radi posegajo po knjigah, se odloči, da bo sprožil akcijo zbiranja denarja za nakup novih knjig, ki naj bi postale osnovni fond bodoče vaške »knjigovarnice« (knjižnice). V nagovoru zbranim vaščanom pravi

Či vino ščete piti, ne prosite nikoga, nego odvežete vašo mošnjo i si küpíte, pa vam je ne žao za peneze. Na keliko je düša dragša od tela? Kaj je teli vino, to je znanost düši, za koj je pa vam žao za razveselejnje vašoj düši potrošiti ništère krajcare? (...) Či več dobri knjig štete, vašä düša de tém bole čista, veseleša, vaše srcé se tém bole oplemeniti. Ka ste do eti mao nesli na oltar téla, toga eden tao aldüvajte tomi plemnitnešemi táli, düši.

Agustič je svoj duhovni pogled usmerjal tudi proti slovenskemu kulturnemu prostoru in z njim vzpostavljaj številne stike ter v časopisu objavil nekaj leposlovnih prevodov iz slovenske književnosti. V svojem učbeniku za naravoslovje *Prirodopis s kepami za narodne šole* (1878) se je oprl na knjigo Frana Erjavca Domače in tuje živali v podobah. Ko je 17. julija 1879 nenadoma umrl, je z njim ugasnil tudi Prijatelj.

Če bi iz Murskih Petrovec – dovolimo si malce nespoštljivosti do slovenskega pravopisnega zakonika in sklanjajmo krajevna imena na -ci po panonskem vzorcu – pot nadaljevali proti Gederovcem in v tamkajšnjem krožišču izbrali drugi izvoz (peljali naravnost), bi takoj prispeli na *Krajno*, rojstno vasico Jožefa Klekla st. in Jožefa Klekla ml., bratrancev, ki sta delovala v katoliškem versko-kulturnem krogu dr. Franca Ivanocyja. Ta prekmurska »akademija delavnik« je s periodičnimi tiskimi, ki jih je začela izdajati – mesečnik *Marijin list* (1904-1941), koledar *Kalendar srca Jezušovoga* (1904-1944) in tednik *Novine* (1913-1941) – postavljala jezove deročemu toku madžarizacije ob koncu 19. in na začetku 20. stoletja.

Jožef Klekl st. (13. 10. 1874–30. 5. 1948) je kot duhovnik, politik, urednik in izdajatelj tako močno zaznamoval katoliški del Prekmurja med obema svetovnjima vojnoma, da se ga je prijel vzdevek »voditelj prekmurskega ljudstva«. O njegovem pomenu priča tudi to, da je obseg besedil, ki obravnavajo njegovo delo, že presegel njegova besedila. Pa je Klekl st. veliko pisal: verske tekste od pridig do molitvenikov, vse publicistične zvrsti in tudi leposlovna besedila. Bil je ustanovitelj in več let urednik *Marijinega lista* in *Novin*, vpliv na uredniško politiko je ohranil še potem, ko so jih urejali drugi. Mdr. je k sodelovanju pritegnil tudi Miška Kranjca, ki je v letih 1925-1932 v *Novinah* in *Marijinem listu* objavil lepo število krajših pripovedi v prekmurskem jeziku

Kot že omenjeno, Klekl st. se je spogledoval tudi z leposlovno besedo in je poleg refleksivnih črtic objavil blizu 200 nabožnih, versko-vzgojnih, domoljubnih, krajinskih in priložnostnih pesmi. Legendarna je postala njegova narodnostna budnica *Kaj je Mūra zašepetala* (*Novine*, 17. januar 1919), ki jo je objavil v času, ko bodoča državna pripadnost Prekmurja še ni bila jasna. V pesmi je z močnim čustvenim nabojem izpostavil povezanost prebivalcev levega in desnega brega Mure in je danes železni pesemski repertoar na proslavah ob pridružitvi Prekmurja matični domovini.

Jožef Klekl ml. (3. 3. 1879–24. 9. 1936) je sodeloval pri nastajanju že nekajkrat omenjenih periodičnih tiskov, poldrugo desetletje je *Kalendar srca Jezušovoga* izhajal povsem pod njegovo uredniško taktirko in v njem je objavljaj tudi svoje članke o lokalni zgodovini, etnografske zapise ljudskih šeg in verovanj ter gospodarske in poučne prispevke.

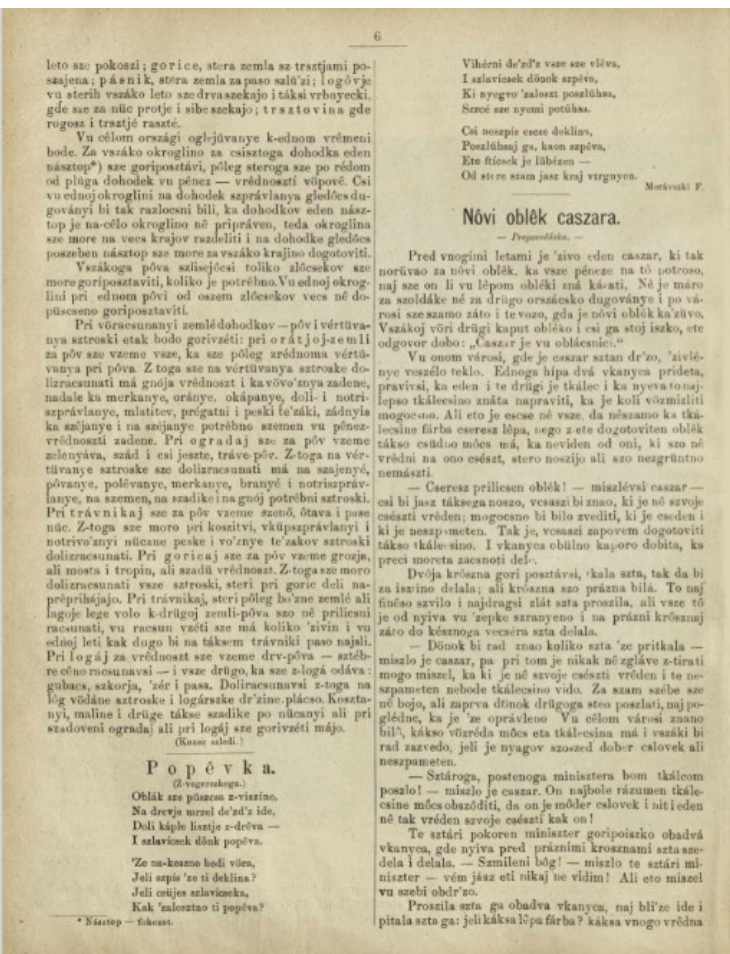
Njegovo leposlovno ustvarjanje obsega nabožne in priložnostne pesmi, predvsem pa krajše prevodne in izvirne pripovedi. Prevajal in prirejal je iz madžarske, nemške in slovenske književnosti. V izvirnih pripovedih je Klekl ml. z versko-vzgojnimi in poučnimi poudarki tematiziral življenje prekmurskega podeželja tistega časa in v ta namen izoblikoval fiktivni vaški prostor z imenom »Peska ves«.

V Krajni se je rodil tudi avtor prve prekmurske tiskane knjige **Franč Temlin**. Slovstveni zgodovinarji so se dolgo trudili razvozlati zagonetno navedbo o njegovem rojstnem kraju »z Krajne z Le'zenyá«, končno je to leta 1885 uspelo Antonu Trstenjaku, ki je razjasnil, da »z

leženjá« pomeni kraj rojstva (besedo poznajo starejši slovaropisci, npr. léženje ali zleganie mladičov« pri Hopolitu Novomeškem ali »piščet leženie« pri Vorencu). Še zmeraj pa nista znana datuma Temlinovega rojstva in smrti. Med študijem v Halleju je napisal in s podporo nemških pietistov leta 1715 tam izdal prekmurski prevod Luthrovega katezizma pod naslovom *Mali katechismus*. Z njim je sprožil proces oblikovanja prekmurščine v knjižni jezik, ki ga je s svojim prevodom Nove zaveze (Nouvi zakon, 1771) dokončno normiral Števan Küzmič.

Ampak, kot zapisano, naš cilj sta Tišina in Petanjci. A ker smo na literarnem popotovanju z mladinski pisatelji in pisateljicami, si ne bi odpustili, če ne bi omenili, da so naštetih trije ustvarjalci tesno vpeti v nastanek in razvoj mladinske književnosti, pisane v prekmurskem jeziku. To področje je raziskala naša programska vodja dr. Dragica Haramija in njene ugotovitve kažejo, da sploh ne gre za tako nepomemben del prekmurske književnosti.

Njena dognanja so – na kratko povzeto – naslednja. Prekmurski periodični tiski so med svoje naslovnike vključevali tudi otroke in mlade in jim na svojih straneh namenjali leposlovna besedila ter jih objavljali posamično ali v rubrikah. Vsebine mladinskega leposlovja so bile odvisne od idejnih, svetovnonazorskih in estetskih usmeritev periodičnih tiskov. V tistih verske proveniencie prevladujejo versko-vzgojna besedila, v ostalih so v ospredju poučna. Največ prostora so uredniki namenjali mladinskemu pripovedništvu. V njem so najpogostejše versko-vzgojne zgodbe in legende, ki jih ni primanjkovalo, sicer pa so si pomagali s folklornim gradivom, zlasti s pravljicami in povedkami. Ob ljudskih pravljicah so objavljali tudi avtorske, manj izvirnih in več prevodnih. *In zdaj smo pri Imreju Agustiču*: najstarejša prevodna objava je iz njegovega Prijatelja leta 1875, to je Nouvi oblejk casara, ki je dobesedni prevod Andersenove pravljice Cesarjeva nova oblačila.

Precej manj kot pripovedne proze je poezije za otroke, sistematično jo je gojil le Marijikin ograček. *In zdaj smo pri Jožefu Kleklu st.*: prav on je leta 1932 kot prilogo mesečnika Marijin list začel izdajati Marijikin ograček in v njem do leta 1940 objavljati pretežno domovinsko-vzgojne in versko-vzgojne pesmi. Med njimi je bilo tudi nekaj njegovih. Radodarnejši so bili avtorji in uredniki z verzificiranimi ali proznimi otroškimi šalami in ugankami.

Vir: Prijatelj, 1875

Petelinček, maček i liszica.

Petelinček Peter je mogoč zse v mladosti napihati varno krilo svojje skrbne matere Gršhurke. Nemila usoda ga je zanesla v kleso stžaroga drvára, zsvoiesega szamotno na krajji temnoga loga. V tej szamoti je bil nli-domi Petri prijitel edini maček Krnjav, esese te je odhajje pogostoma z doma, szvojemi gospodári je nosso obei. Eden den, prve kak bi 'odiso v log, je ostro zapovedo petelinški, naj skrbno varuje dom in pa sbebe.

Komaj je odiso maček, priplazila iz gosese liszica zvitorepka i je zaesnola prigovárjati petelinški:

„Kukuriku — petelinček,
Žliti moj szinesek!
Ván kaj pogléli,
Lej proszà v szkledi!“

Tak je zapela zvitorepka pod oknom petelinška. Peter je ravredno odpro okno, vín potiszno gláro, ka bi pogledno, što tak lepo poje. Liszica pa vu tisztoj megjunosati szkosila, petelinška ze glavó zgrábla ino odszkakljaja znjim vu temni log. Petelinček sse je presztrasi. Szledi je malo k szobi prisel ino na vase zrio szkukuriká!

„Zgrábla me je liszica, zgrábla mena szromáka petelinška; odnesiti me sesé vu temne leszove, vu viszko gráde, za devéto vész, za devéto dezsédo . . . Maček Krnjav resi me, resi!“

Maček je zaszlo glás petelinov. Brus je priso, szkoeso za liszico ino reso petelinška.

„Le glej, ti moj Peter,“ je káro maček neprívídnoa mládénca. „Ne odpiraj okna ino ne veri liszeli. Zadávi te i ogleda te do belih esont.“

Drago jutro sse je maček iz nova odpravil vu log. Odhajjajoes z doma, je esese ednek ostro naroces petelini, naj ne odpira okna. A liszica je priliko znovies opázila i szlape sse sse njoj cesilje za meszo. Prísia i pod oknom zapela:

Kukuriku — petelinček,
Mili moj szinesek!
Žliti grebenesek,
Szrebrni venesek!
Vón mi polkaj,
Lej proszà tukaj.

Petelinček je sztopiel vu kúrjeki i tího bio. Liszica je znovies zapela pesznico i lúesila prgiseso proszà prek okna. Peter je pozobo proszo i pravo: „Zvitorepka, ne vkanis mone. Znam, ka sesés, pojeszti me sesés, pogledati do belih esont.“

„Kaj ti ne hodi na pamet, moj ljubi Peter! Nika zsalnoga ti ne vesinim. Porábili szam te stela k szobi i pokázati moj dom.“

Ino Zvitorepka je zapela esese bolje szladko:

„Kukuriku — petelinček,
Mili moj szinesek!
Žliti grebenesek,
Szrebrni venesek,
Maslena glavica,
Szvilena brádica!
Pokási savoj noszek!
Szkoz okna: tu je proszek!“

Peter je poléno szkoz okna. Liszica ga je mela vu szvoji skramplah. Presztrasoni petelinček je zakukuriko, da je mlo tulo poszlibšati: „Zgrábla me je liszica pa me nosze prek gosese, vu temne gore, prek dolinah, na viszko planine.“

Zaszlasivi maček mili glás petelinška, priso na pomoes i vzeo ga je od liszice. Pa szam ti ne pravo: „Ne odpiraj okna i ne pogledaj vín? Za vilno esi zapisí mojo resí! V jutro páli idam od doma . . .“

Znovies je odiso maček vu log. Liszica pa je naprej prilazila pod okno i zapela szvojo pesznico. Trikrát je izpopevala peszem, á petelinček je sztanovitno tího bio.

Naposled pa je liszica ga pitála: „Kaj pa to? Ali je Peter nemi grati ali ka!“

Liszica je lúesila prgiseso proszà i pesniece ino znovies zaesnola:

„Kukuriku — petelinček,
Mili moj szinesek!
Žliti grebenesek,
Szrebrni venesek,
Maslena glavica,
Szvilena brádica!
Pojdi z menoj v moj hram,
Dobro szivo mi bos lam:
V vsakem kuti — kebel pesnice,
Kupe drobín medene potice.“

In še Jožef Klekl ml.: med njegovimi prevodi iz slovenskega leposlovja je tudi 2. poglavje iz knjižice Josipa Brinarja Lisica zvitorepka. Klekl avtorja ni zamočlal, kar je bila ne tako redka praksa pri drugih, in je na avtorja izvirnika pokazal z navedbo »Po J. Brinar-i«, svoj prevod, pravzaprav priredbo, pa je naslovil Petelinček, maček i lisica (Kalendar srca Jezušovoga za leto 1907, str. 105–106).

Vir: Kalendar srca Jezušovoga za leto 1907, str. 105–106

In zdaj končno Tišina in Petanjci.

TIŠINA, obcestno in deloma gručasto naselje ob regionalni cesti Murska Sobota-Radenci, je eden najstarejših krajev na prekmurskem Ravenskem. Arheološke izkopanine kažejo na konstantno poselitev območja v mlajši kameni dobi (najdene neprevrtane ploščate sekire), v času kulture žarnih grobišč (najdene ovratnice) in pozneje v rimskem obdobju (antične gomile) ter nato v srednjem veku. Da gre tišinsko arheološko dediščino vzeti zares, potrjuje tudi to, da so območje okrog cerkve Marijinega rojstva uradni varuhi naše nepremične kulturne dediščine v svojem Registru razglasili za zaščiten »območje povečanega arheološkega potenciala«. V taistem Registru nepremične kulturne dediščine sta poleg nekaj domačij za zaščiten razglašena še **Bathyanijev dvorec** (»enotno zasnovan panonski dvorec v razsežnem parku, ki je oblikovan v krajinskem slogu« ter je v njem »nekaj izjemnih drevnin in pritlična stavba baročnega dvorca s konec 19. stol. in v drugi polovici 20. stol. prizidanimi trakti«) ter **Grofova kapelica** (»kapelico iz leta 1871 členi le trikotno čelo« in »pokriva dvokapna streha«).

Najstarejši in najimenitnejši kulturnozgodovinski spomenik v kraju pa je **cerkev Marijinega rojstva**. Prvič je omenjena leta 1331 v opisu meja petanjske gosposčine kot »ecclesia sancte Marie de Mystuche«, leta 1347 in 1348 pa je lokacija zapisana kot »Mysniche« in »Mesynch« (Mešnice). Že v 14. stoletju naj bi bila močno obiskovana romarska točka. V teku stoletij je sicer prestala številne predelave in prenove, a je ohranila nekaj prvotnih gotskih potez in arhitekturni šarm. Je ena najstarejših cerkva v Prekmurju in izjemen sakralni spomenik.

Najbolj znan prekmurski duhovnik, ki je v njej maševal, je bil **dr. Franc Ivanocy** (Ivanovci, 25. 8. 1857–Tišina, 29. 8. 1913), osrednja osebnost narodnostnega in kulturnega preporoda prekmurskih katoličanov ob koncu 19. in na začetku 19. stoletja. Potem ko je leta 1885 na univerzi v Budimpešti doktoriral iz teologije in naslednje leto v Sombotelu postal redni profesor dogmatike, so mu predstojniki ponujali vabljive položaje (sombotelski škof npr. mesto prefekta osrednjega bogoslovnega semenišča v Budimpešti, kardinal János Simor mesto dvornega kaplana na Dunaju), ki so zagotavljali bleščečo duhovniško kariero. A Ivanocy je zaprosil za izpraznjeno mesto tišinskega župnika in tam začel leta 1889 udejanjati svoje življenjsko vodilo »Cejlj moj žitek na tome bode, naj vam pomagam«.

Narodnostno in kulturno najpomembnejša oblika te pomoči je bilo Ivanocyjevo 'očetovstvo' pri že omenjenih Kalendarju srca Jezušovoga in Marijinem listu. S svojo strokovno avtoriteto in poznanstvi v sombotelski škofiji je namreč premagal zadržanost verskih oblasti in nasprotovanje posvetnih oblasti temu velikemu projektu ter izposloval tiskovno dovoljenje zanju. Uredil je prve tri letnike Kalendarja in v tem času pridobil sodelavce iz vrst mlajših duhovnikov, ki so nadaljevali njegovo uredniško delo. Ti periodični tiski so ohranjali in razvijali prekmursko javno besedo, s prevajanjem in prirejanjem slovenskih besedil ter z informacijami iz slovenskega prostora so vzdrževali slovensko etnično zavest Prekmurcev v času najhujše madžarizacije. Proti tej se je Ivanocy boril tudi »teoretično«: v madžarski periodiki je objavljajl članke, ki so razgrinjali nepotvorjeno socialno in etnično sliko Prekmurja. Zlasti pomembna je bila njegova intervencija v zvezi z etničnim značajem Prekmurja: poleg jezikoslovnih avtoritet na budimpeštanski univerzi je bil eden redkih, ki je zavrnil poimenovanje Tótság za območje med Rabo in Muro in poimenovanje Vend za njegove prebivalce ter zahteval naziv Sloven.

Ivanocyjevi prispevki v Kalendarju kažejo njegovo nagnjenje k narativnosti in slikovitosti; to nagnjenje je sicer redko sprostil, še najbolj v versko-vzgojni in socialni povesti *Brezov Ivan* (Kalendar srca Jazušovoga za leto 1906). Na Tišini, kjer je Ivanocy deloval 24 let, je po njem poimenovana kulturno-strokovna prireditev Ivanocyjevi dnevi, ob 100-letnici rojstva leta 1957 pa so mu na južni strani cerkve odkrili spominsko ploščo.

Če je Tišina občinsko središče, pa so **PETANJCI** največji kraj v občini in kraj z imenitno preteklostjo. Konec 17. stoletja – tako črno na belem pričajo podatki cerkvene vizitacije iz leta 1698 – je naselje Pethanycz štelo 311 prebivalcev, kar je bilo za takratne razmere veliko, saj toliko duš (in pripadajočih jim teles) ni premogla niti Murska Sobota. Iz tega smemo sklepati, da je plemiška družina Nádasdy, potem ko je sredi 13. stoletja območje kupila od rodbine Petany (po njih verjetno ime kraja), ustvarjala ugodne življenjske razmere za svoje podložnike. Tudi do pribežnikov ni bila stiskaška in je npr. konec 16. stoletja v svojem petanjskem gradičku dala zatočišče protestantom, ki so iz Kranjske in Štajerske bežali pred ognjem protireformacije. Med temi ubežniki je bil tudi Johannes Kepler.

Vélíki astronom tam sicer ni ostal dovolj dolgo, da bi odkril kakšno zvezdo, ki bo jo po kraju poimenovali npr. Petanjščica, pač pa so Petanjci dali ime drugačnemu izvoru energije – vrelcu mineralni vode. Za proizvodnjo slatine so ga začeli izkoriščati sredi 19. stoletja in mineralna voda iz njega naj bi bila najkakovostnejša. Kaj točno to pomeni, se ne ve, ampak zapriseženi pivci špricerjev trdijo, da je za mešanje žlahtne kapljice z mehurčakasto vodo primerna edino tista iz petanjskega vrelca, in pri nakupu radenske dvakrat preverijo, ali je na etiketi belo na zelenem zapisano »Petanjski vrelec«.

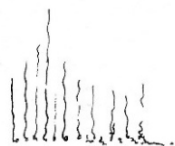
Kdo me kliče?

Čujem,
razločno pod oknom
svoje ime.

Kdo me kliče,
kdo kliče iz teme
hladne noči?

Kdo kliče?
Veter, šepet listja, ki zgodaj umira,
ptice, ki v daljavo letijo,
težka noč.

Čujem sebe, kličeta,
iščeta se razklani polovici:
raztrgani v vetru...
Lovim sebe...!

22. 8. 1972

56

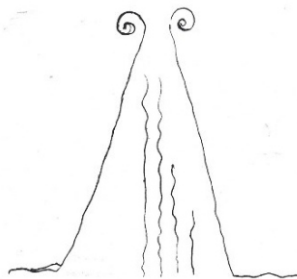
Šiftar, 1998, *Pobiram orumenele liste*

Pismo sinu

Toplo ni,
če skrčen spiš
v dolgi postelji, s kratko odejo.

Če v ozkem svetu
vzravnan hodiš, namrzneš!

In?
Vzravnan hodi.

Januar 1968

42

Na Petanjcih pa je še en vir energije, naravne in duhovne – *Vrt spominov in tovarištva*. V parku Vrta so namreč zasajena drevesa in grmovnice, ki dobro denejo pljučem, hkrati pa so zaradi svojega izvora – darovalci so jih prinašali s prizorišč 2. svetovne vojne – nosilke pomembnega sporočila. Enako dobro denejo duši in srcu kulturne prireditve, ki jih v Vrto organizira Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija.

Ustanova je poimenovana po pravniku, politiku, kulturnem publicistu, strokovnem in leposlovnem piscu dr. Vaneku Šiftarju, ki je – podobno kot Agustič v drugi polovici 19. stoletja in Ivanocy ter oba Klekla na začetku 20. stoletja – s svojo generacijo s tiskano besedo spreminjal prekmurski kulturni tok.

Vanek Šiftar (Petanjci, 26. 5. 1919– Murska Sobota, 8. 11. 1999) se je namreč v 30. letih 20. stoletja pridružil mladi generaciji prekmurskih izobražencev, ki so ustanovili Mladega Prekmurca. Mladi, ki so takrat že študirali v Mariboru in Ljubljani, so spoznavali sodobne filozofske, socialne in kulturne ideje ter prepoznavali nezadostnost socialno-kulturnih konceptov, po katerih so voditelji uravnavali življenje prekmurskega ljudstva. Svojo kritiko družbenih razmer in svoje vizije so izrazili v literarno-kulturnem glasilu *Mladi Prekmurec*, ki so ga začeli izdajati junija 1936 in je izhajalo do decembra 1940. Vanek je bil njegov urednik v šolskih letih 1937/1938 in 1940/1941 in je v njem objavljal svoje književne ocene in poročila ter socialne pesmi.

Po vojni je Vanek opravljal različne politične in strokovne funkcije ter mdr. preučeval samoupravljanje in družbeno upravljanje ter romsko vprašanje. Zavzemal se je za meddržavno kulturno in znanstveno sodelovanje in bil med pobudniki mednarodnega kulturnozgodovinskega simpozija Modinci/Mogersdorf ter Panonskega inštituta v Pinkovcu na Gradiščanskem.

V prekmuristiki je deloval kot urednik (uredil je več zbornikov in leposlovnih knjig, zlasti pomembna je njegova posthumna izdaja pesmi Naceta Kranjca) ter pisec publicističnih in strokovnih prispevkov o porabskih Slovencih, starejšem prekmurskem periodičnem tisku, o Mišku Kranjcu in Avgustu Pavlu ter protestantizmu na Petanjcih.

Izbor svojih pesmi iz Mladega Prekmurca z dodanimi poznejšimi pesmimi je izdal v zbirki *Pobiram orumenele liste* (1998, 2022).

Če bo ta zapis prišel pred oči poznavalcev kulturne zgodovine Občine Tišina, bodo seveda zavijali z njimi, ker se nisem pomudil še pri drugih osebnostih, npr. pri bratih Štefanu in Janošu Kūharju iz Gradišča ali pa Francu Hüllu in dr. Francu Rogaču s Tišine. Ampak, kot že povedano, v tem zapisu so predstavljeni tisti, ki so spreminjali tokove in utirali nove struge. V tem pogledu bi res storil krivico **Janošu Kūharju**, legendarnemu porabskemu župniku, če ne bi zapisal naslednjih besed. V letih 1936 do smrti 1987 je bil župnik na Gornjem Seniku v Porabju. Ker ustreznih knjig ni bilo, je v porabsko narečje, ki so ga njegovi verniki edinega razumeli, prirejal stara prekmurska bogoslužna in druga verska besedila ter tako pol stoletja ohranjal narodno zavest in materinščino porabskih Slovencev. Z živo vodo besede je polnil strugo, ki se danes vse bolj suši. V Porabju že celo desetletje ni več slovenskega duhovnika. Zato je še toliko bolj pomembno, da tja prihajajo slovenski pisatelji in pisateljice za vse generacije.

Občina gostiteljica

Občina Tišina je ena od občin v Republiki Sloveniji na ravnem delu Prekmurja. Občino sestavlja 12 naselij: Tropovci, Borejci, Gederovci, Gradišče, Krajna, Murski Črnci, Murski Petrovci, Petanjci, Rankovci, Sodišinci, Tišina, Vanča vas in zaselek Vanča vas-Borejci.

Vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/Ob%C4%8Dina_Ti%C5%A1ina

Nagovor župana Občine Tišina Franc Horvat

Spoštovani udeleženci srečanja mladinskih pisateljev »Okoli besede 2023« lepo pozdravljeni. Pisana beseda, prebrana v tiskani knjigi, po mojem mnenju še vedno lahko da tisti pristni stik bralca s pisateljem in njegovo zgodbo. Še posebej ko zašelesti list ob obračanju strani. Tudi pogled na knjigo, ki jo bereš, je lepši, ko je bralno kazalo blizu platnic. Vse to s svojimi zgodbami in pripovedmi prinašate v otroški in mladinski svet. Dajete jim ogromno lepega, skrbite za razvoj njihovega besednega zaklada in bogatite njihov um. Še vedno velja, da branje bogati, razveseljuje in predvsem osrečuje dušo in srce.

Vrt spominov in tovarištva

»Kar je v Ljubljani Pot spominov in tovarištva
je tu Vrt spominov in tovarištva.«
akademik, dr. Matjaž Kmecl

V letu 2023 je ekskurzija povezana z obeležitvijo spomina na Karla Destovnika Kajuha, zato je pripravljen ogled Vrta spominov in tovarištva v Petanjcih: Člani društva Argo smo pripravili v spominskem parku recital Kajuhove poezije, saj je himna Vrta spominov in tovarištva prav verz iz Kajuhove pesmi:

Bosa pojdiva, dekle, obsorej,
bosa pojdiva prek zemlje trpeče

Vir: Vrt spominov in tovarištva na Petanjcih

»Vsem mrtvim
borcem proti
fašizmu in
nacizmu v večni
spomin, živim v
stalni opomin.«

Moto Vrta

Marjan Šiftar, predsednik uprave Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija **Vrt spominov in tovarištva** na Petanjcih, je kot poseben spominski park zaščiten kulturni spomenik in je tudi že dolgo pod moralnim patronatom ZRC SAZU in del Mreže botaničnih parkov in arboretumov v RS. Njegove korenine in temelji sežejo v čas takoj po 2. svetovni vojni! Simbolno in dejansko je povezan z bogato zgodovinsko, kulturno in naravno dediščino krajev ob Muri. Je unikaten del kulturne dediščine občine Tišina, območja lokalne akcijske skupine Goričko, pomurske regije in Slovenije – je tudi del mreže botaničnih vrtov in arboretumov Slovenije in »sodi med najbogatejše rastlinske nasade glede na število in kvaliteto drevnin v Sloveniji in sosednjih državah (dr. Aleksander Šiftar)«. Nastal je kot simbolni spomin in opomin na grozote 2. svetovne vojne in vojn nasploh. Svoje korenine ima v dveh vrbah žalujkah, ki ju je mati vsestranskega intelektualca in profesorja dr. Vaneka Šiftarja zasadila ob sedanjem vhodu v vrt kot spomin na svoja padla sinova, ko se je že kmalu po koncu največje morije prejšnjega stoletja dokončno sprijaznila, da se ne bosta nikoli vrnila. Njeno delo je nadaljeval sin Vanek, ki je tudi opredelil koncept in poslanstvo Vrta ter skrbel zanj do svoje smrti. Vrt se razprostira na 1,5 ha površine, kjer je zasajenih skoraj 500 drevnin, avtohtonih in presajenih iz vseh koncev sveta, z botaničnimi posebnostmi in simbolnim pomenom, vezanim na 2. svetovno vojno in prizadevanjem za mir v svetu ki spominjajo na številna krvava prizorišča človeškega trpljenja in umiranja v Evropi ter hrepenenja in borbe za obstanek ter svobodo slovenskega naroda, pa tudi na prizadevanj za mir, razumevanje in miroljubno sodelovanje v svetu. Vrt, še posebej njegovo zgodovinsko in simbolno vrednost in posebnost potrjujejo tudi skulpture s svojimi humanističnimi in simbolnimi sporočili na prostem. V vrtu je postavljena tudi spominska plošča astronomu in znanstveniku J. Keplerju, ki je nekaj mesecev svojega pregnanstva konec 16. stoletja preživel na takratni graščini madžarskih grofov Nadazdy na Petanjcih. V njem je tudi sedež Raziskovalne postaje ZRC SAZU za Prekmurje. Vrt je prizorišče različnih strokovnih in znanstvenih srečanj, razstav in prireditev.

»Kamen sčasoma propade, drevesa pa bodo preživela prenekateri spomenik in celo prenekatero zgodovinsko knjigo.«

(dr. Vanek Šiftar)

Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija (v nad.: Ustanova) je bila formalno ustanovljena 1996. leta na pobudo prof. dr. Vaneka Šiftarja.

Ustanovitelji Ustanove so bile številne občine v Pomurju, ZRC SAZU, Univerza v Mariboru, ZZB za vrednote NOB, Zavarovalnica Triglav, NLB in večja pomurska oz. slovenska podjetja (Mura, Radenska ...) in družina Šiftar. Tekom let do danes se je krog ustanoviteljev malo spremenil (priključile so se nekatere dodatne občine, Mura je končala v stečaju, Radenska in NLB sta se umaknili po spremembi lastništva!). Njena glavna naloga je skrb za vzdrževanje in življenje Vrta spominov in tovarštva na Petanjcih, unikatnega in zaščitenega kulturno-zgodovinskega spomenika.

V skladu s svojim ustanovnim aktom je Ustanova aktivna na številnih področjih, ki so na različne načine povezana z vrednotami, poslanstvom in sporočili Vrta - na kulturnem, znanstvenem in publicističnem področju in sodeluje s številnimi partnerji na teh področjih v Sloveniji in tujini. V Vrta na Petanjcih organizira različne kulturne prireditve, učne delavnice, ekološke večere, predstavitve knjig, različne regionalne in širše posvete, okrogle mize in tudi mednarodna srečanja. Ustanova je bila že doslej vpeta v številne širše družbene akcije in projekte. Izjemno aktivna je bila v pripravah in uresničevanju programu obeleževanja 100. obletnice priključitve Prekmurja in združitve prekmurskih Slovencev z matičnim narodom (2017-2019), pa tudi v številnih drugih projektih.

Ustanova je aktivna tudi na založniškem področju - doslej je sama ali skupaj z drugimi različnimi partnerji (SAZU, INV, ZRC SAZU, Pravna fakulteta v Mariboru, PIŠK ...) izdala več kot 25 knjižnih enot.

Najvišji organ Ustanove je zbor ustanoviteljev. Njeno delo vodi devetčlanska uprava, v skoraj dvajsetčlanskem Programskem odboru (njegov prvi in dolgoletni predsednik je bil akad. dr. Anton Vratuša) so številni ugledni akademiki (dr. Jesenšek, dr. Žekš), zaslužni in še aktivni univ. profesorji, ugledni posamezniki in nosilci pomembnih družbenih funkcij. Oporo upravi predstavlja širok krog sodelavcev in razvejana mreža partnerjev. Ena od stalnic njenega delovanja je povezanost s sosednjima državama in manjšinskimi organizacijami v njih: gradiščanskimi Hrvati in njihovo osrednjo institucijo (PAIN), Slovenskim inštitutom na Dunaju; sodelovala je tudi s slovenskimi organizacijami na Koroškem; že leta pa smo večstransko delovno povezani z edino organizacijo Slovencev na avstrijskem Štajerskem (členom 7) in osrednjo organizacijo na Madžarskem Zvezo Slovencev na Madžarskem. Ustanova dejansko nadaljuje in nadgrajuje sodelovanje ustanovitelja Vrta spominov in tovarštva in Ustanove, zasl. prof. dr. Vaneka Šiftarja z obema organizacijama (bil je med drugim med pobudniki za postavitev Pavlove hiše; bil je tudi izjemno aktivna opora ustanoviteljem že omenjene osrednje institucije gradiščanskih Hrvatov). Razvejano sodelovanje med Ustanovo in Zvezo Slovencev na Madžarskem ima korenine že v času ustanavljanja Zveze v 90. letih. To je bilo potrjeno že pred leti tudi s slavnostno zasaditvijo spominskega drevesa Zveze v Vrto (v Vrto je med drugim tudi spominsko drevo iz madžarskega taborišča med 2. svetovno vojno v Šarvarja - v njem so bili internirani prekmurski Primorci).

Med drugim je Ustanova za svoje delovanje leta 2020 prejela visoko priznanje MOMS ob slovenskem kulturnem prazniku. O delovanju Ustanove širše, redno poročajo lokalni, regionalni in osrednji mediji v RS; ocena: letno več kot 60 prispevkov. O svojem delovanju poroča tudi sama na vsebinsko bogati spletni strani.

Osnovna šola Tišina

List divjega kostanja simbolizira staro šolo na Tišini v bližini cerkve pod košatimi kostanji. Jesenske barve predstavljajo začetek šolskega leta.
Avtor znaka je Izidor Zdravec

Začetek šolstva na Tišini sega že v 18. stoletje. Prva šolska stavba je bila lesena, s slamo krita stavba, ki pa je pogorela. Stala je v bližini tišinske cerkve. Bila je enorazrednica. Vaščani so leta 1872 sezidali novo večjo šolo. Stavba je bila nadstropna in je imela dva razreda. V pritličju je bilo stanovanje kantorja – učitelja. Od začetka je potekal pouk v slovenskem in madžarskem jeziku, leta 1880 pa je postal učni jezik madžarski.

Tudi ta šola je kmalu postala premajhna, zato so 1909 zgradili novo šolsko poslopje s še enim razredom in tako je šola postala trirazrednica. Današnja šolska stavba je bila sezidana leta 1966, primerna za tisti čas, z novo telovadnico. Pouk je bil dvoizmenski, uvedba devetletke pa je zahtevala obnovo in dozidavo šole. Obnova šole je bila končana leta 1999. Zgradbo

nove specialne učilnice, vendar za sodoben pouk še vedno marsikaj manjka, predvsem nova in večja telovadnica.

Osnovno šolo Tišina obiskujejo učenci naslednjih vasi: Tišina, Tropovci, Gradišče, Murski Črnci, Vanča vas, Borejci, Rankovci, Krajna, Gederovci, Sodišinci, Murski Petrovci in Petanjci.

Podružnično šolo Gederovci obiskujejo učenci naslednjih vasi: Krajna, Gederovci, Sodišinci in Murski Petrovci.

Nagovor ravnatelja OŠ Tišina Janko Durič

Naša šola, Osnovna šola Tišina, je usmerjena v doseganje temeljnih vrednot sodobne šole: skrbeti za otroka in njegov razvoj, skrbeti za enake možnosti izobraževanja in doseganja znanja, gojiti spoštovanje, strpnost in zaupanje med udeleženci vzgojno-izobraževalnega procesa in biti odprti v lokalni skupnosti. Učenca ne grajajmo zaradi storjene napake – ni razvoja brez napak, samo skozi napake lahko rastemo, jih sami popravimo.

Vsi, ki nam je dano opravljati zahtevno nalogo starševstva, vemo, koliko prigovarjanja, pravzaprav starševske modrosti, je potrebno vlagati v šolanje in vzgojo otroka. Zaposleni v šoli to delamo doma in v šoli. Tudi v današnji šoli je potrebno sproti pisati domače naloge, potrebno se je učiti in sproti slediti šolskemu delu. Brez tega ni dobrih šolskih rezultatov! A starši moramo svojim otrokom pri tem pomagati, jim svetovati in jih usmerjati. Prvi vzgled otroku smo vedno starši. V šoli pa učitelji: tako kot si vsak otrok zasluži dobre starše, si vsak otrok zasluži tudi dobre učitelje.

V šoli se moramo prepustiti tudi razigranosti, igri, živžavu, vendar s postavljanjem meja in spoštovanjem pravil. Vsako leto uvajamo kakšne novosti, samo da bi učencem olajšali in približali šolsko delo, delo za šolo in delo za trajnostni razvoj, da pridobijo potrebne veščine in znanja za življenje. Prav vsi se trudimo po svojih močeh, da bi bila naša šola prijazna, ustvarjalna in bi učencem ponujala dovolj možnosti za zdrav razvoj na vseh področjih.

Želim, da bodo dnevi tja do zaključka šolskega leta za vse nas mirni, ustvarjalni, zanimivi, uspešni, doživeti. Ob obilici nalog, ki nas čakajo, je prav, da poskrbimo tudi za smeh in dobro voljo. S strpnostjo in složnostjo ter kvalitetnim delom bomo skrbeli za ugled in promocijo naše šole, učence pa pripravili na življenje.

Če načrtuješ za eno leto – posej žito;
če načrtuješ za desetletje – posadi drevo;
če načrtuješ za prihodnost – vzgajaj ljudi.

(Kitajski pregovor)

Oko besede in Nacionalni mesec skupnega branja

Nacionalni mesec skupnega branja (NMSB) je portal, ki med vsemi starostnimi skupinami in generacijami širi zavest o pomembnosti branja in spodbuja branje kot vrednoto ter želi prispevati k boljšemu prepoznavanju pomena bralne pismenosti in bralne kulture na nacionalni ravni. Pobudniki in organizatorji NMSB '18 so bili Bralno društvo Slovenije, Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS, Zveza bibliotekarskih društev Slovenije, Mestna knjižnica Kranj, Društvo slovenskih pisateljev, Slovenska sekcija IBBY, Združenje splošnih knjižnic, Mariborska knjižnica in Mestna knjižnica Ljubljana. Že prvi nacionalni mesec skupnega branja je deloval sodelovalno, zlasti s plakatno kampanjo je ozaveščal prebivalstvo o pomenu branja. NMSB se vključuje tudi v gradnjo nacionalne mreže za dvig bralne kulture in bralne pismenosti vseh prebivalcev v Sloveniji, v slovenskem zamejstvu in med Slovenci po svetu. Oko besede oz. društvo Argo že vse od ustanovitve NMSB leta 2018 sodeluje in objavlja dogodke na portalu, da jih obiskovalci prireditve lažje najdejo. Portal je namenjen prav temu: na enem mestu zbrati dogodke, povezane z branjem, bralno kulturo, knjigami ter avtorji.

nacionalni mesec skupnega branja 2023
poteka med 8. septembrom in 8. oktobrom,
opis dogodkov je dostopen na spletnem mestu:
<https://nmsb.pismen.si>

Organizatorji Očesa besede

Argo
društvo za humanistična vprašanja

Organizacijski odbor Očesa besede 2023 (od leve proti desni): mag. Norma Bale, Simona Cizar, dr. Dragica Haramija (programska vodja festivala), Franci Just, Vesna Radovanovič, Darka Tancer-Kajnih in Feri Lainšček

Podporniki in partnerji Očesa besede 2023

VEČER

Mestna občina
MURSKA SOBOTA

Občina tišina

POKRAJINSKA IN ŠTUDIJSKA
KNJIŽNICA
MURSKA SOBOTA

idel & Naumann
234567891011121314151617
ccdefghijklmnoprsšt
žABCČDEFGHIJKLMNO
SŠTUVVZŽ=%&#!?*abcčde
ghijklmnoko besede vz
ČDEFGHIJKLMNOPSŠT
Seidel & Naumann Eri
012345678910111213141516
abcčdefghijklmnoprsš
vzžABCČDEFGHIJKLMN
RSŠTUVVZŽ=%&#!?*abcč
fghijklmnoprsštuvzž
ŠTUVVZŽ=%&#!?*abcč